

Vlaams
Parlement

ingediend op **536** (2020-2021) – Nr. 8
10 december 2020 (2020-2021)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering
van het Vlaamse Coronabeleid
uitgebracht door Koen Daniëls, Loes Vandromme en Hannelore Goeman

over de evaluatie en verdere uitvoering
van het Vlaamse coronabeleid
in het beleidsdomein Onderwijs en Vorming:
digitale ondersteuning en de directeursvereniging

Samenstelling van de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid:

Voorzitter: Björn Rzoska.

Vaste leden:

Arnout Coel, Koen Daniëls, Marius Meremans, Wilfried Vandaele, Karl Vanlouwe;
Roosmarijn Beckers, Jan Laeremans, Kristof Slagmulder;
Jo Brouns, Loes Vandromme;
Freya Saeys, Willem-Frederik Schiltz;
Celia Groothedde, Björn Rzoska;
Hannes Anaf.

Plaatsvervangers:

Andries Gryffroy, Kathleen Krekels, Bert Maertens, Lorin Parys, Tine van der Vloet;
Yves Buysse, Immanuel De Reuse, Stefaan Sintobin;
Katrien Schryvers, Peter Van Rompuy;
Sihame El Kaouakibi, Maurits Vande Reyde;
Ann De Martelaer, Jeremie Vaneeckhout;
Hannelore Goeman.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

Documenten in het dossier:

536 (2020-2021) – Nr. 1 t.e.m. 7: Verslagen van de hoorzitting

INHOUD

I.	Uiteenzetting door Philip Du Bois, voorzitter raad van bestuur, Digital For Youth	5
1.	Wat is Digital For Youth?	5
2.	Corona-actie	6
3.	Werkwijze	6
4.	Uitdagingen.....	6
5.	Resultaat	7
6.	Financiering	7
7.	Nabije toekomst	7
II.	Uiteenzetting door Jan Schuer, bestuurder, Smartschool	8
1.	Van leeromgeving tot volwaardig platform	8
2.	Altijd in dialoog met de school	9
3.	En toen kwam corona	9
4.	Grote wijziging in het gebruik van Smartschool.....	10
5.	Wat heeft Smartschool voor de scholen gedaan?.....	11
6.	Smartschool Analytics	11
7.	Besluit	12
III.	Vragen van de leden	13
1.	Vragen van Koen Daniëls	13
2.	Vragen van Roosmarijn Beckers.....	14
3.	Vragen van Jo Brouns.....	14
4.	Vragen van Sihame El Kaouakibi	16
5.	Vragen van Elisabeth Meuleman	16
6.	Vragen van Hannelore Goeman.....	17
7.	Vragen van Jan Laeremans	18
8.	Vragen van Loes Vandromme	18
9.	Vragen van Karolien Grosemans	18
10.	Vragen van Johan Danen	19
IV.	Antwoord van Philip Du Bois.....	19
V.	Antwoord van Jan Schuer	21
VI.	Uiteenzetting door Joël Boussemaere, Vereniging Leidinggevenden Vlaams Onderwijs	23
1.	Veiligheidsmaatregelen bij de herstart van de scholen – 15 en 18 mei 2020	23
2.	Bevraging over de proefdag van 15 mei 2020.....	26
3.	Uitbreiding tot alle klassen	26
4.	Herfstvakantie 2020	27
5.	Hoe loopt het nu verder?	27
6.	Over de maatregelen.....	28
7.	Tot slot.....	28

VII. Vragen van de leden	28
1. Vragen van Jan Laeremans	28
2. Vragen van Jo Brouns.....	29
3. Vragen van Sihame El Kaouakibi	29
4. Vragen van Johan Danen	30
5. Vragen van Koen Daniëls	30
6. Vragen van Loes Vandromme	31
VIII. Antwoord van Marie-Jeanne Baelmans en Joël Boussemaere	31
Gebruikte afkortingen	34

Bijlagen: zie de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be

Op vrijdag 20 november 2020 hield de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid een hoorzitting over de evaluatie en verdere uitvoering van het Vlaamse coronabeleid in het beleidsdomein Onderwijs en Vorming: digitale ondersteuning en de directeursvereniging. De sprekers waren:

- Philip Du Bois, voorzitter raad van bestuur, Digital For Youth;
- Jan Schuer, bestuurder, Smartschool;
- Marie-Jeanne Baelmans, directeur, Vereniging Leidinggevenden Vlaams Onderwijs;
- Joël Boussemaere, Vereniging Leidinggevenden Vlaams Onderwijs.

De bijlagen zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

Het Uitgebreid Bureau van 27 mei 2020 besliste een themadebat te houden, conform artikel 78 van het Reglement, met het oog op de evaluatie van het Vlaamse coronabeleid en het uitzetten van een postcoronatraject. Om dit themadebat voor te bereiden, werd de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid opgericht. Deze commissie ad hoc zal een maatschappelijke beleidsnota opstellen die, naast de probleemstelling, een langetermijnvisie inhoudt en verduidelijkt wat men er in de lopende zittingsperiode aan wil doen, na hoorzittingen met experts en vertegenwoordigers van de diverse betrokken sectoren. Met het themadebat wordt beoogd om enerzijds een evaluatie op te maken van de voorbije coronacrisisperiode, met als bedoeling hieruit de nodige lessen te trekken voor de toekomst, en anderzijds een eerste aanzet te geven voor een postcoronatraject.

(Deze commissievergadering werd als videoconferentie georganiseerd.)

I. Uiteenzetting door Philip Du Bois, voorzitter raad van bestuur, Digital For Youth

1. Wat is Digital For Youth?

Philip Du Bois is voorzitter van de raad van bestuur van Digital For Youth, een kleine vzw met vier bestuurders-oprichters. In naam van twee organisaties, DNS Belgium en Close the Gap, werken ze gratis en vrijwillig voor de vzw. De voorbije maanden werd één persoon in dienst genomen.

DigitalForYouth.be is opgestart in 2019, met als doel de jeugd in België te digitaliseren. Zowel DNS Belgium als Close the Gap geloven dat een digitale wereld een duurzamere wereld is. Hun schaarse middelen zetten ze in voor de jeugd. Er wordt al tien jaar samengewerkt onder de merknaam PC Solidarity. Sinds 2009 heeft die in België al meer dan negenhonderd projecten bedeed met meer dan achtduizend computers, laptops en pc's. Het doel destijds was niet alleen de jeugd, maar ook volwassenen die nooit de kans hadden gehad met een computer te werken, gemakkelijker te helpen doorstromen naar de arbeidsmarkt. Sinds 2019 worden de schaarse middelen enkel nog gefocust op de jeugd.

De werkingsmiddelen bedragen 350.000 euro per jaar. Het doel is om daarmee 1000 tot 1500 tweedehandstoestellen die de vzw van bedrijven krijgt, op te knappen, de data eruit te verwijderen en er nieuwe licenties op te zetten, en aan organisaties te geven die zich inzetten voor de jeugd en kinderen leren omgaan met nieuwe media. Een goed voorbeeld is CoderDojo, dat al laptops heeft gekregen.

De organisatie probeert eerlijk en neutraal te zijn en daarom is er een fiftyfiftyverdeling tussen Vlaamse en Franstalige organisaties. De Koning Boudewijnstichting wordt ingeschakeld omdat die een jury van experts heeft die de projectoproepen die drie keer per jaar gebeuren, toekent.

2. Corona-actie

De eerste publieke oproep was in februari 2020 net afgelopen toen de eerste lockdown kwam. Van een aantal organisaties kwam al gauw de vraag naar laptops. Er is toen een influencersgroep samengesteld via contacten met de ICT-wereld in België. Die denktank is zeer snel uitgegroeid en er werd meteen steun gevonden bij minister van Onderwijs Ben Weyts, Brussels minister Sven Gatz en voormalig Duitstalig minister Harald Mollers. Na een paar vergaderingen groeide de ambitie van enkele duizenden naar 10.000 laptops. Minister Ben Weyts is toen met 1 miljoen euro over de brug gekomen.

3. Werkwijze

Als Digital For Youth een tweedehandslaptop van drie of vier jaar oud van een bedrijf krijgt, dan betekent dat een gift van 150 à 200 euro. Dat bedrijf zou die laptops evengoed op de tweedehandsmarkt kunnen verkopen voor die prijs. Dat zijn dus grote giften. Van die laptops is ongeveer 80 procent opnieuw inzetbaar. Per laptop kost het ongeveer 100 euro aan reiniging, visuele controle, testen en kleine herstellingen. Er gebeurt ook een professionele datacleaning op basis van een ISO-certificering, wat voor de bedrijven uiterst belangrijk is. Dat werk wordt uitbesteed aan een partij die daar al twintig jaar professioneel mee bezig is. Met één werknemer zou dat niet lukken. Er wordt ook een nieuwe Windowslicentie op gezet. Na ontsmetting en verpakking worden de laptops dan naar scholen of organisaties gestuurd. In coronatijden hebben sommige scholen honderden laptops gekregen, maar meestal krijgen organisaties tien à dertig laptops.

Met het kabinet van minister Ben Weyts is een bedeling van de secundaire scholen overeengekomen. De koepels hebben zich akkoord verklaard om eerst de scholen van het bijzonder onderwijs te bedienen. Vervolgens gebeurde dat op basis van de OKI-score. In Vlaanderen zijn er ongeveer 1100 secundaire scholen en daarvan heeft er een 600-tal een aanvraag gedaan voor een totaal van ongeveer 19.000 laptops. De laptops werden verdeeld tot de voorraad op was. De school rustte de laptops verder uit en verdeelde die onder de leerlingen.

De enige dienstverlening na levering van Digital For Youth is een soort garantie voor vervanging van een defect toestel door een nieuw toestel binnen zes weken na levering. 1 à 3 procent van de afgeleverde toestellen was defect bij aankomst. In de geleverde batch was er minder dan 1 procent uitval.

4. Uitdagingen

In de pers was er wat kritiek over relatief laattijdige leveringen. Einde maart 2020 was er overleg met een aantal politiek verantwoordelijken en de bedoeling was om een maand later de meeste laptops te leveren. Twee weken later zat de organisatie op schema. In de lockdown was er natuurlijk wel een aantal logistieke uitdagingen.

De vraag aan bedrijven is op dat moment volop op gang gekomen. Een bedrijf als Proximus dat vijfhonderd end-of-lifelaptops schenkt, heeft ook wat tijd nodig om die te verzamelen en klaar te maken voor verzending. Sommige leveranciers waren wat trager dan gepland. De refurbishers moesten door de social distancing in twee teams werken, wat ook voor een vertraagde doorstroming zorgde.

Digital For Youth begreep de kritiek in de pers over laattijdige leveringen niet zo goed, want uiteindelijk was het een huzarenstuk om bijna 13.000 laptops in anderhalve maand tijd te leveren. Digital For Youth is erin geslaagd om in de eerste maanden van het jaar meer dan tienduizend laptops van bedrijven te krijgen. Op dat moment trad er al een schaarste op omdat de bedrijven vooral inzetten op laptops voor hun eigen medewerkers om hen toe te laten thuis te werken. Nu is

die markt nog slechter. Digital For Youth heeft dus ongelooflijk veel geluk gehad dat de bedrijven zo vrijgevig zijn geweest in het voorjaar van 2020, want sinds juli 2020 is er maar een tiende van het aantal laptops van het begin van het jaar binnengekomen. Er was een grote bewustwording bij de mensen en bedrijven om iets aan de crisis te doen.

5. Resultaat

De bedrijven hebben de laptops gegeven en de overheid, in casu de Vlaamse Regering en de Vlaamse Gemeenschapscommissie, heeft de verwerkingskosten gefinancierd. Er zijn iets meer dan 11.000 laptops gegeven aan het Nederlandstalig middelbaar onderwijs in Vlaanderen, en 500 laptops aan het Nederlandstalig onderwijs in Brussel. De Vlaamse Gemeenschapscommissie wilde ook expliciet 700 laptops voor de lagere scholen in Brussel, die ze zelf hebben gefinancierd. Dat was voor een kostprijs van ongeveer 100 euro per stuk.

Er zijn ook 500 laptops geleverd aan Duitstalig België. Ondertussen bleven de vragen toestromen, waaraan links en rechts werd voldaan. Onder andere aan Fedasil werd een honderdtal laptops geleverd. In juli 2020 werden er ook aan de COCOF 150 laptops geleverd, die het zelf financierde. De Fédération Wallonie-Bruxelles sprong iets later op de kar en kreeg 200 laptops in september 2020 en nu zijn er nog 200 onderweg. De ambitie is om tegen het einde van 2020 de Franstalige scholen 4000 laptops te geven.

Ondertussen lopen er ook normale projectoproepen en werden er 1100 laptops geleverd voor de eerste twee standaardoproepen. In totaal gaat het dus om zo'n 14.500 laptops in 2020, terwijl de aanvankelijke ambitie 1000 à 1500 was.

6. Financiering

Voor Digital For Youth is transparantie heel belangrijk en het wil dan ook alle mogelijke duidelijkheid geven. De organisatie ontving ongeveer 10.700 laptops van onder andere Fluvius en Proximus. Bedrijven hebben ook financiële giften gedaan. Zo heeft Telenet meer dan 70.000 euro gegeven en ook Luminus deed een actie die meer dan 100.000 euro opbracht. Er kwam ook een duizendtal giften van particulieren binnen, van sommige meerdere duizenden euro's. In totaal kreeg Digital For Youth bijna 500.000 euro aan giften.

De subsidie van de Vlaamse overheid was beperkt tot 1 miljoen euro. Daarmee konden die 10.000 laptops worden geleverd. Van dat bedrag is maar 977.000 euro effectief gebruikt, want de andere giften werden eerst ingezet. De 120.000 euro van de Vlaamse Gemeenschapscommissie en de 60.000 euro van de Duitstalige Gemeenschap werden besteed aan het aantal laptops dat zij vroegen.

Er werden ook 3897 laptops aangekocht op de tweedehandsmarkt voor een gemiddelde prijs van 200 euro. Al die kosten samen leidden tot bijna 1,5 miljoen euro die Digital For Youth heeft gependend om 11.000 laptops aan het onderwijs in Vlaanderen te leveren.

7. Nabije toekomst

Een van de uitdagingen voor de toekomst is de tweedehandslaptopmarkt. Als een bedrijf vandaag 200 nieuwe laptops bestelt, dan moet het voor de levering wachten tot maart 2021. De productie van nieuwe laptops heeft vertraging opgelopen die moeilijk kan worden bijgebeend. Het tekort op de tweedehandsmarkt zal zeker nog enkele maanden aanhouden. De ambitie is om tegen het einde van 2020 4000 laptops aan het Franstalige onderwijs te leveren. Over enkele maanden loopt de

derde oproep af. Dan zullen nog enkele honderden laptops worden geleverd aan Belgische organisaties.

Ondertussen is er nog een nieuwe aanvraag voor extra computers gekomen vanuit de Duitstalige Gemeenschap. Dat is een opsteker voor Digital For Youth omdat dat aantoont dat die tweedehandslaptops van hoge kwaliteit zijn. Hoogstwaarschijnlijk zullen er niet veel klachten zijn over de 11.000 laptops die de scholen hebben gekregen. Maar 80 procent is bruikbaar omdat ze streng worden geselecteerd. Ze moeten zo kwalitatief mogelijk zijn omdat er geen dienst na verkoop is, want voor tweedehandslaptops zou dat te duur uitvallen.

In de eerste lockdown heeft een 600-tal scholen een aanvraag ingediend voor in totaal 19.000 laptops, waarvan er een goede 11.000 werden geleverd in Vlaanderen. Bedrijven die laptops willen schenken of hun netwerk ten dienste willen stellen, kunnen terecht bij laptops@digitalforyouth.be.

II. Uiteenzetting door Jan Schuer, bestuurder, Smartschool

1. Van leeromgeving tot volwaardig platform

Jan Schuer begint zijn uiteenzetting met een korte geschiedenis van Smartschool. Hij is leraar van opleiding en tijdens een stage in de lerarenopleiding in 1998 had hij behoefte aan een website om zijn les op te zetten, met de bedoeling die buiten de stagelessen te delen met leerlingen. Hij was buiten de lessen vaak bezig met computers en dit was niet meer dan een hobbyproject in de beginjaren van het internet.

Tijdens zijn verdere opleiding groeide die website en kwamen er mogelijkheden bij om te dialogeren met andere scholen en studenten. Zijn docent Valère Awouters vond dat onmiddellijk een bijzonder leuk opzet en heeft hem daarbij gesteund. Dat was het vertrekpunt voor Smartschool. Toen Jan Schuer twee jaar later afstudeerde is hij zelf in dienst gegaan bij die lerarenopleiding van de Katholieke Hogeschool Limburg in Hasselt, die ondertussen UCLL is geworden. Hij was vierenhalf jaar docent aan de lerarenopleiding, maar bleef op de achtergrond altijd voortwerken aan Smartschool. Via de lerarenopleiding had hij contacten met veel secundaire scholen. Het waren ook de beginjaren van KlasCement en tegelijk was het ook het allereerste begin van het hele onlinegebeuren in het onderwijs.

In maart 2003 heeft Jan Schuer met Smartschool de stap gezet naar het ondernemerschap. De scholen die ermee in aanraking waren gekomen, waren zo enthousiast dat ze dit ook wilden hebben. Smartschool is gestart als een kleine familiale onderneming en zit in het centrum van Meeuwen-Gruitrode, dat nu Oudsbergen heet.

Over de jaren heen is Smartschool geëvolueerd van een leeromgeving, een platform dat vooral wordt gebruikt voor lesmateriaal, naar een veel breder en volwaardig digitaal schoolplatform. Heel veel mensen denken dat ze Smartschool kennen, maar dat is alleen vanuit hun eigen perspectief door de manier waarop ze ermee in aanraking komen.

Smartschool is een combinatie van een groot aantal tools op eenzelfde platform. Zo is er de communicatie, die bijzonder veel werd gebruikt in de coronaperiode, met een berichtensysteem, prikbord, forum en discussieplaatsen. Op de administratieve tool staat een schoolagenda, en kan men lokalen en didactisch materiaal reserveren. Een andere tool is het leerplatform met onlineoefeningen, voor het indienen van opdrachten en leertrajecten voor leerlingen. Een belangrijk onderdeel voor de scholen, zeker in coronatijd, zijn het leerlingvolgsysteem en het

rapporteringsysteem. De laatste tool is Analytics, dat een paar jaar geleden is gelanceerd en dat de schooleigen data overzichtelijk maakt. Ten slotte is er ook Smartschool Live om afstandsonderwijs mogelijk te maken voor scholen.

Dat zijn de mogelijkheden die Smartschool aanbiedt; ze zijn verdeeld in een groot aantal onderdelen die scholen zelf kunnen inschakelen en gebruiken. Scholen gaan daar zeer verschillend mee om, allemaal volgens hun eigen behoeften.

2. Altijd in dialoog met de school

Smartschool heeft ondertussen een belangrijke positie verworven in het Vlaamse onderwijs. Een belangrijke reden daarvoor is dat de volledige ontwikkeling van dat platform altijd is gebeurd in dialoog met de scholen. Smartschool staat ontzettend dicht bij de Vlaamse scholen, zowel bij het lager als het secundair onderwijs.

Men kan door twee verschillende brillen naar Smartschool kijken. Aan de ene kant is het een techbedrijf door wat het allemaal ontwikkelt, maar aan de andere kant is het een onderwijsbedrijf. Er werken heel wat leerkrachten die graag hun steentje willen bijdragen om meer impact te hebben op de digitalisering van het Vlaamse onderwijs. De inhoudelijke discussies die worden gevoerd, gaan verder dan alleen maar wat software ontwikkelen. Het is een verhaal op maat van de school. De oplossing is vaak niet per se wat de school vraagt, maar wat ze nodig heeft, en soms zit daar een wereld van verschil tussen.

Smartschool is ook altijd een aanvullend systeem geweest op het klassikaal onderwijs. Kinderen en leerkrachten zien elkaar op school, en Smartschool speelt een rol om hen buiten de school 'connected' te houden. Het is ook belangrijk om de betrokkenheid van de ouders te verhogen door hen toegang te geven tot Smartschool en zo de communicatie met de school gemakkelijker te maken. Dat gebeurt altijd vanuit een aanvullende rol.

Er wordt enkel vraaggestuurd gewerkt. Smartschool heeft geen verkoopteam en geen marketingafdeling. Elke school die ooit is gestart met Smartschool is zelf met een vraag gekomen. Op basis daarvan zijn een scenario en dataplan uitgewerkt om de intrede in het platform te ondersteunen, zowel technisch als inhoudelijk. De groei is zeer geleidelijk gegaan over een periode van twintig jaar, met veel technische en inhoudelijke uitdagingen.

In de beginjaren heeft Jan Schuer ontzettend veel scholen bezocht. Elke school die ooit met Smartschool is gestart, heeft een presentatie gekregen. Dat waren zeer leerrijke en boeiende gesprekken en het waren er zoveel dat hij meer secundaire scholen heeft bezocht dan de laatste drie ministers van Onderwijs samen. Dat toont aan hoe goed Smartschool verbonden is met het Vlaamse onderwijs. Het zit in het DNA van de onderneming.

3. En toen kwam corona

Voor Smartschool was corona geen golf maar een tsunami. De scholen gingen op een vrijdag dicht, en voor de maandag daarop was er geen oplossing. Smartschool kreeg één weekend de tijd om zich voor te bereiden, om van een aanvullend platform te gaan naar een allesvervangend instrument voor de scholen. Had iemand op voorhand gevraagd of dat zou lukken, dan was het antwoord duidelijk negatief. Er was een toename in het gebruik van Smartschool met factor veertig ten opzichte van de week ervoor. Zonder een schaalbare toepassing lukt dat niet. De klassieke lestijden bleven allemaal behouden, er was geen spreiding, iedereen gaf op hetzelfde moment les.

De aandacht van Smartschool ging in de eerste plaats naar het opschalen van de capaciteit, en dat is gelukt. Er was een bijzonder hoge belasting gedurende het volledige voorjaar, vooral na de paasvakantie toen er met preteaching werd gestart. De netwerkcapaciteit is vertienvoudigd en dat lukt niet met een extra UTP-kabel. Het zijn zeer complexe zaken die moeten gebeuren in datacenters, waar partners en technici tussen zitten, waaraan dag in dag uit, 's nachts en in week-ends, met het hele team keihard is gewerkt om dat te realiseren. Het waren zeer inspannende tijden, maar het is gelukt, al was het soms op het nippertje.

Er was een zeer goede samenwerking met alle partners uit een heel ruim netwerk, en er was een collectieve wil om dat te doen slagen. Vlaanderen heeft veel eigen producten en eigen aanbieders die heel knappe dingen hebben gedaan.

4. Grote wijziging in het gebruik van Smartschool

In het gebruik van Smartschool is er een interne shift gebeurd. Voorheen was Smartschool een aanvullend platform waarop powerpoints, pdf's, Excel- en Wordfiles werden gedeeld. In een paar dagen tijd is dat volledig veranderd. Van een Wordfile en een powerpoint van een paar megabytes switchte het gebruik van Smartschool compleet naar video. Leerkrachten begonnen videolessen en screencasts op te nemen, ze begonnen zichzelf te filmen, leerlingen kregen video-opdrachten enzovoort. Dat was ook nodig, maar daarvoor was het platform Smartschool nooit bedacht. Het was geen streaming- of video-uitwisselingsplatform. Maar er was geen andere oplossing. De leerkrachten konden niet allemaal naar YouTube of naar Vimeo gaan om daar hun materiaal te uploaden. Dat beheersten ze niet. Hoe moet men bijvoorbeeld een video 'embedden' in een tekst? Dat is allemaal niet zo eenvoudig. Die behoefte was er nooit op grote schaal geweest.

Er kwam een tsunami van video's binnen. In de toepassing zijn er heel grote technische aanpassingen geweest om dat vlot te laten verlopen. Als een directeur van een school met tweeduizend leerlingen op maandagochtend een videoboodschap van een halve gigabyte die hij in het weekend heeft opgenomen via Smartschool aan tweeduizend leerlingen en hun ouders mailt, dan kan hij dat videofragment niet zomaar in een bijlage versturen.

Tot vandaag zijn er in Smartschool meer dan 2.190.000 afstandslessen door leerkrachten georganiseerd. Dat is gigantisch veel. Toen er met Smartschool Live werd gestart, had Jan Schuer geen idee dat het zo zou lopen. Thans is er geen echte lockdown en is er van preteaching niet echt sprake, maar er worden evenveel livelessen gegeven als op het toppunt van de preteachingperiode, toen alle scholen dicht waren. Er is dus nog altijd een stijging in het gebruik van dit soort toepassingen.

Smartschool Live is ook ingezet voor onlineoudercontacten. Tot vandaag zijn er meer dan 300.000 oudercontacten via Smartschool Live geweest. De scholen zijn zoekende naar hoe ze dat moeten organiseren en ze gebruiken nu de digitale tool, maar dan op de klassieke manier. De donderdag voor de herfstvakantie van 2020 hebben er in drieënhalve uur tijd meer dan 70.000 oudercontacten plaatsgevonden via Smartschool Live. Er is geen sprake van een spreiding, dat gebeurt allemaal tegelijk. Als men dan toch online kan samenkomen, dan kan het oudercontact ook 's ochtends, 's avonds of 's middags gebeuren. Die aanpassing moet nog volledig gebeuren. Dat is wat de technologie mogelijk zal maken, waardoor het een stuk comfortabeler kan worden.

Op vrijdagen worden er meer dan 1 miljoen taken ingediend door leerlingen. De zondagavond gebeurt het omgekeerde. Dan zetten de leerkrachten heel veel klaar voor de komende lesweek. Men kan dus niet stellen dat leerkrachten en leerlingen

niet actief waren. Het gebruik van Smartschool was tijdens de week extra herfstvakantie even hoog als in de weken voor de herfstvakantie van 2020. Leerkrachten werken keihard om met dit soort tools hun leerlingen te bereiken.

5. Wat heeft Smartschool voor de scholen gedaan?

Smartschool heeft ook als inhoudelijk onderwijsbedrijf heel wat zaken voor de scholen gedaan. De eerste stap was op 7 maart 2020, in het laatste weekend voor de scholen zijn dichtgegaan. Het vermoeden was toen al dat de scholen zouden sluiten, wat natuurlijk een zeer groot probleem zou vormen om leerlingen, ouders en scholen 'connected' te houden. Op die zaterdag heeft Smartschool daarover nagedacht en op maandagochtend 9 maart 2020 werden de teams samengeroepen om een oplossing te zoeken voor afstandsonderwijs via Smartschool. De technische teams dachten eerst niet dat de scholen zouden sluiten, maar ze wilden toch proberen om dat op te lossen.

Op maandag 9 maart werd er dus gestart met onderzoek, op dinsdag 10 maart werden er keuzes gemaakt, en op woensdag 11 maart startte de ontwikkeling met documentatie, opleidingsplannen en ondersteuning aan scholen. Vijf dagen later, op zaterdag 14 maart, was Smartschool Live geboren. De maandag daarop waren de scholen gesloten en vonden er tienduizenden videolessen plaats via Smartschool Live. In twintig jaar tijd heeft Smartschool nooit zoiets gekst gedaan. In een paar dagen tijd 'werd een product uit de grond gestampt dat ervoor zorgde dat scholen, leerlingen en leerkrachten 'connected' bleven. Het hele team is er bijzonder trots op dat dit gelukt is.

6. Smartschool Analytics

Smartschool Analytics gaat over de schooleigen data. Elke school heeft alleen maar toegang tot haar eigen gegevens en die zitten over de jaren heen gecumuleerd in Smartschool. Die data moeten visueel beschikbaar worden gesteld aan de scholen zodat ze ermee kunnen werken. De technische basis voor die tool bestond al. Er is daar heel snel mee gestart om antwoorden te kunnen bieden op een aantal belangrijke vragen. Wie haakt er af? Welke leerlingen zijn tijdens de lockdown van de radar verdwenen? Dat is wat scholen willen weten. Voor grote scholen is het niet vanzelfsprekend om daar zicht op te krijgen en om daarna de juiste acties te bepalen.

Wie wordt er onvoldoende bereikt? Wie leest de berichten niet? Welke ouders worden er gemist? Het zijn allemaal zaken die scholen in Smartschool kunnen zien en op basis waarvan ze beslissingen kunnen nemen. Wie neemt er niet deel aan de livelessen? Smartschool registreert dat voor de leerkrachten zodat ze nadien perfect kunnen zien wie wel en wie niet aanwezig was. Dat is natuurlijk een groot verschil met andere technologische toepassingen. Als die registratie er niet is, vaart de leerkracht blind omdat hij niet weet welke leerlingen de les niet hebben gevolgd, en of dat structureel of eenmalig was. Het zijn belangrijke vragen om achteraf bij te sturen in de school.

Wie gebruikt een laptop of een mobiel toestel? In het begin van de coronaperiode was 30 procent van de leerlingen online op Smartschool, maar dat was via een mobiel device, een eigen smartphone of tablet, niet via een laptop of een volwaardig werkinstrument. Als scholen willen weten wie hun leerlingen zijn, dan is het wel belangrijk om dat heel goed te kunnen meten.

Jan Schuer vraagt ook aandacht voor gezinnen met meerdere kinderen. In het begin van de coronaperiode heeft hij een oproep gedaan om Smartschool slim en niet allemaal tegelijk te gebruiken, maar helaas werd dat verkeerd begrepen. Als er thuis maar één toestel ter beschikking is en er worden drie livelessen op

hetzelfde moment gegeven, dan zal dat niet lukken. Dan zijn er twee leerlingen die de school niet bereikt. Dat is belangrijk om te weten. Op die manier hebben scholen goed kunnen meten aan wie ze die laptops moesten geven.

De data worden niet zomaar in Excelfiles gedropt en naar de scholen gestuurd. Smartschool is er al jaren mee bezig om dat inhoudelijk vorm te laten geven door de onderwijsspecialisten. Jan Schuer haalt het voorbeeld aan van een toepassing met als titel Wat is de studieloopbaan van een specifieke groep leerlingen binnen verschillende onderwijsvormen? Daarbij is een aantal vragen van belang. Waarom moet de school zich die vraag stellen? Wanneer doet ze die oefening? Wat doet ze met die informatie?

Naast technologische oplossingen biedt Smartschool ook een zeer inhoudelijke ondersteuning en opleidingen. Voor corona was Smartschool volop bezig met directeursopleidingen voor Smartschool Analytics. Zo werden honderden directeurs opgeleid, maar toen kwam corona, en dat kon op geen slechter moment komen.

Scholen kunnen daar natuurlijk ook eigen acties aan koppelen, want meten is weten. Op het einde van het schooljaar 2019-2020 zijn er massa's A-attesten uitgegeeft. Iedereen weet dat het er te veel waren. De opvolging die op het einde van het eerste trimester moet gebeuren, zal cruciaal zijn voor de heroriëntering van een kind. Anderhalf jaar te laat heroriënteren mag eigenlijk niet, want op die manier wordt er te veel schoolachterstand opgelopen.

Hoe kunnen scholen de nodige gegevens verzamelen? Daar bouwt Smartschool de tools voor, aparte dashboards om de informatie waar de school over beschikt, in kaart te brengen. Met die data kunnen ze exact zien over welke groepen van leerlingen het gaat, waardoor de gesprekken met de ouders to the point kunnen worden gevoerd. Achteraf kan de school ook de vinger aan de pols houden om er haar beleid op af te stemmen. De uiteindelijke uitdaging en opdracht is om elk kind op de juiste schoolbanken te krijgen.

Op bepaalde complexe dashboards kunnen scholen heel duidelijk zien hoe een bepaalde groep leerlingen door de studierichting en onderwijsvorm stroomt. Bij de schaalvergroting van het onderwijs is het heel belangrijk voor scholen om daarover te kunnen beschikken.

Op onderwijsdata wordt nog steeds krampachtig gereageerd. Daarmee wil Jan Schuer zich specifiek tot de beleidsmakers richten. Wat zal er met die data gebeuren? Het gaat er niet om die te verkopen. Die data zijn van de school en die blijven daar. Wat Smartschool probeert te doen, is die data inzichtelijk maken zodat ze beheersbaar zijn. De scholen kunnen dat niet. Ze hebben geen 'data scientist', ook al zijn het grote instellingen. Elk bedrijf met tussen de honderd en duizend werknemers heeft stilaan zo'n functie.

Waar het eigenlijk op neerkomt, is de laatste stap, en daar is nog werk aan de winkel. Dat is de opleiding om met die data om te gaan en op het einde de juiste beslissingen te nemen. Dat kan en mag de software niet doen, dat is een menselijke zaak waar interpretatie bij nodig is. Maar om dat te kunnen doen, zijn data essentieel. Dit is heel belangrijk voor de toekomst.

7. Besluit

Jan Schuer besluit dat Smartschool de scholen zal blijven ondersteunen. Op dit moment worden taken ontwikkeld om leerlingen in quarantaine te tracken. De leerlingen volgen thans fysiek lessen op school, maar ook onlinelessen thuis. Voor de wettelijke registratie zijn ze allemaal aanwezig, maar in se is fysieke aanwezigheid iets anders dan online aanwezig zijn. Dat soort aanpassingen wordt doorgevoerd

in de software, om in deze coronaperiode de Vlaamse scholen de juiste tool te geven om verder te kunnen.

Ook in de komende maanden en jaren zal Smartschool zich blijven inzetten om de scholen maximaal te ondersteunen, want dat is de bestaansreden van het bedrijf.

III. Vragen van de leden

1. Vragen van Koen Daniëls

Koen Daniëls reageert enthousiast op wat beide sprekers naar voren hebben gebracht en op wat ze op korte tijd hebben gerealiseerd. 2.190.000 livelessen brengen en 12.211 laptops verdelen, is onwaarschijnlijk. De scholen zelf hebben eigen materiaal en eigen technologische infrastructuur. Hebben de sprekers daar vragen over gekregen en zijn daar zaken geëvolueerd? Het toestel is één zaak, maar ermee kunnen werken is iets anders. Hoe is daarop ingezet bij de leerkrachten? Hoe kunnen ze zo'n liveles maken? Wie begeleidde dat?

Digital For Youth heeft met de OKI-indicator gewerkt. Is het duidelijk welke scholen laptops nodig hadden en een aanvraag hebben gedaan, maar er toch geen hebben gekregen omdat ze op waren?

Smartschool Analytics kon vrij goed detecteren welke leerlingen niet werden bereikt. Staan beide sprekers in contact met elkaar om die zaken aan elkaar door te geven? Of laten ze dat over aan de scholen zelf?

Koen Daniëls vindt het hallucinant hoe Digital For Youth op zeer korte tijd zoveel laptops heeft kunnen verdelen. Als datzelfde probleem morgen zou rijzen, waar zitten dan de bottlenecks? Blijkbaar is er schaarste op de tweedehandslaptopmarkt. Wil dat zeggen dat er minder instroom is? Bedrijven schrijven meestal af op drie of vier jaar. Blijft die cadans lopen of stokt die? 12.000 laptops verdelen, kan dat opnieuw?

Digital For Youth heeft het specifiek over laptops. Anderen hebben het over devices. Volgens scholen moet men niet altijd een laptop hebben, een scherm kan voldoende zijn. Kunnen er ook andere zaken worden opgefrist en moeten dat de nieuwste modellen zijn? Volgens een schooldirecteur kunnen iPads van de eerste generatie perfect dienen. Wat is de visie van Philip Du Bois daarover? Heeft hij ook zicht op het aantal laptops dat effectief wordt gebruikt of dat in de kast belandt? Hoeveel laptops zijn er ondertussen stuk en teruggestuurd? Hoe verloopt de service nadien? Vragen scholen of koepels ook naar andere toestellen?

Van Jan Schuer wil Koen Daniëls weten wat leerkrachten wel en niet kunnen lezen in Smartschool Analytics. Zorgt Smartschool voor begeleiding van livelessen? Is er een link met KlasCement? Misschien kunnen leerkrachten zaken van elkaar gebruiken. Hoe is dat in het totale pedagogische beleid ingebed? Er was commotie omdat scholen daarvoor moeten betalen, zeker nu scholen de meerwaarde ervan hebben ingezien. Hangt er een servicelevel aan? Moeten ze daarvoor bijbetalen of is dat inbegrepen?

Volgens Jan Schuer zijn de data van de scholen zelf. Wil dat zeggen dat koepels en pedagogische begeleidingsdiensten die data niet kunnen krijgen van Smartschool? Zijn daar afspraken over? Of beslist de school wie welke data krijgt? Als een school werkt met Smartschool, kan die dan een lijst trekken van de leerlingen die ze niet bereikt? Kunnen de gegevens over bijvoorbeeld attesten aan de overheid worden ontsloten, weliswaar geanonimiseerd?

Koen Daniëls vraagt voorts of Smartschool een link legt met de lerarenopleiding. Worden leraren in opleiding ondersteund, bijvoorbeeld bij het maken van digitale lessen en hoeveel gigabyte er kan worden doorgestuurd via mail, al dan niet gelinkt aan het platform? Wat is de belangrijkste oproep aan pedagogische begeleidingsdiensten, directies en lerarenopleidingen in verband met afstandsonderwijs en digitale ondersteuning? Zijn de vragen die Smartschool van scholen en leerkrachten krijgt vooral didactische vragen of eerder praktische vragen? Zijn er ook vragen over Analytics?

Koen Daniëls besluit met een vraag voor beide sprekers. Zijn er zaken die ze eigenlijk wel zouden willen doen, maar die niet lukken? Hangt daar ook een prijskaartje aan? Kan Digital For Youth de evolutie van de afgelopen jaren – in tien jaar tijd 800 laptops per jaar uitdelen, en nu 12.000 in enkele maanden tijd – volhouden? Is de gigantische stijging die Smartschool heeft meegemaakt een blijver? Blijkt uit Smartschool Analytics een verschil tussen een leerling die de les fysiek volgt en een leerling die de les op afstand volgt?

2. Vragen van Roosmarijn Beckers

Roosmarijn Beckers begint met enkele vragen aan Philip Du Bois. Waarom is hij pas eind maart 2020 in actie geschoten? Daardoor is de laptopverdeling pas eind april 2020 op gang gekomen, wat voor sommige kwetsbare jongeren toch laat was. Hoe komt dat? Was het kabinet te laat of ligt dat aan andere factoren? Was het aantal te verdelen laptops groot genoeg? Bij een eerste rondvraag bleek de vraag veel groter dan het aanbod. Was er in de eerste golf niet beter sneller geschakeld naar de aankoop van nieuwe laptops zoals nu het geval is? Is er tijd verloren gegaan? Waar zit de flessenhals bij het klaarmaken van de tweedehandslaptops en de verdeling? Blijkbaar zit de flessenhals vooral bij de logistiek en niet zozeer bij het klaarmaken.

Roosmarijn Beckers uit haar bewondering voor de krachttoer die Jan Schuer met Smartschool heeft uitgehaald. Uit eigen ervaring met oudercontacten weet ze dat Smartschool goed werkt. De overschakeling van een aanvullend systeem op klassikaal onderwijs naar een platform voor afstandsonderwijs vindt ze een zeer indrukwekkende prestatie. Eind juni 2020 werd een prijsverhoging aangekondigd en die sloeg in als een bom. Is de manier van communiceren niet goed geweest? Had het bedrijf, dat toch een bijna-monopolie heeft, daarover niet beter voorafgaand met de minister gecommuniceerd?

Is het mogelijk om op dit moment al aan Learning Analytics te doen via Smartschool? Van onlinetoetsen op Smartschool die de leerlingen in de klas maken, kunnen de data bijvoorbeeld over de jaren heen worden bijgehouden en verwerkt voor analyse. Voor corona gebruikten veel scholen gewoon een puntenboekje, wat een rapportagetool is en geen analysetool. Moet daar niet meer op worden ingezet? Als er voldoende tijd in wordt gestopt en als het platform daarvoor eenvoudig bruikbare tools ter beschikking stelt, zou met Learning Analytics misschien ook op eindtermenniveau kunnen worden gewerkt. Dat is een heel interessante piste die zeker moet worden onderzocht.

3. Vragen van Jo Brouns

Jo Brouns stelt vast dat de toelichtingen in deze commissie met heel wat passie zijn gegeven. Het leerrecht van jongeren is in de voorbije maanden in bijzonder moeilijke omstandigheden gewaarborgd dankzij de enorme inzet van veel mensen. Ook vandaag was het afstandsonderwijs daarvan een duidelijk voorbeeld.

Digital For Youth is voor eens en altijd verbonden met de laptops in Vlaanderen en is daar ook bekend mee geworden. Nu zijn er al bijna 15.000 laptops toegezegd

en 12.672 verdeeld. Maar de vraag blijft hoe groot de reële behoefte aan laptops is in Vlaanderen. Heeft Philip Du Bois daar zicht op? Als vandaag 10 procent van de leerlingen niet over een laptop beschikt, dan zullen die 15.000 laptops niet voldoende zijn.

Vandaag is er één werknemer tewerkgesteld bij Digital For Youth en wordt er een tweede ingeschakeld voor de refurbishing. De logistiek was natuurlijk ook een moeilijk verhaal, maar vooral naar de capaciteit van de vzw zijn er veel middelen gegaan. Is er nooit aan gedacht om daar een veel groter team op te zetten, om de tweedehandslaptops sneller klaar te krijgen? Was het internet voldoende voorhanden bij de leerlingen, en dan vooral bij de kansarme leerlingen die werden bedeed? Zijn er suggesties om dat te versterken? Waren de mogelijkheden die door Proximus of Telenet werden geboden op dat vlak afdoende?

De laptops werden uitgerust met Windows 10-softwarepakketten. Is dat consequent gebeurd? Zal dat in een volgende operatie ook gebeuren? Wat is nu het beste systeem, de laptop als eigendom van de school of toevertrouwd aan de leerling?

Digital For Youth heeft ook een zeer nauwe samenwerking met de Koning Boudewijnstichting, maar blijkbaar was die er niet voor de verdeling van de laptops. Was dat een extra uitdaging voor de vzw? Stonden vooral de koepels in voor de beeldvorming van de leerlingen die de laptops nodig hadden? Was het voor de scholen voldoende duidelijk om de laptops toe te wijzen aan de leerlingen? Heeft Digital For Youth daar feedback over gekregen?

Doordat de vraag groter was dan het aanbod werd er voorrang gegeven aan buso-leerlingen en leerlingen met een hogere OKI-score. Heeft Digital For Youth een rol gespeeld in het vastleggen van die aanpak? Terugkijkend op de procedure van de verdeling van de laptops, was dat dan de juiste aanpak? Zijn er lessons learned om mee te nemen naar een volgende ronde?

De nieuwe laptopronde die de minister heeft opgezet, gaat verder dan de eerste ronde. Wordt de wachtlijst van laptops die nog niet konden worden toegewezen, eerst afgewerkt? Nu gaat het over nieuwe laptops. Komt dat doordat de tweedehandsmarkt verzadigd is? Heeft Digital For Youth opnieuw de vraag gekregen van de minister om deel te nemen aan deze tweede ronde?

Ook over de dienstverlening van Smartschool zijn de scholen bijzonder tevreden. In een eerdere hoorzitting van de Coronacommissie kwam Dirk Van Damme tot de conclusie dat het Vlaamse onderwijs absoluut niet klaar is om te starten met onlineafstandsonderwijs (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 536/5). Volgens hem is het rampzalig gesteld met de digitalisering in het onderwijs en blijkt uit internationale rankings dat het met de technologische en digitale vaardigheden van Vlaamse leerkrachten ook niet goed gesteld is. Hoe beoordeelt Jan Schuer die vaststellingen?

Blijkbaar was er een groot verschil tussen scholen in het omgaan met onlineafstandsonderwijs. Dat ging van het opsturen van taken tot en met livelessen. Hoe gaat Smartschool om met die verschillen tussen de scholen? Zijn er ideeën of aanbevelingen om die verschillen versneld weg te werken?

Het belang van onderwijsdata voor een goed schoolbeleid kan en mag niet worden onderschat. Wat kan Smartschool op dat vlak meegeven als belangrijkste advies aan het beleid? Kan dat volstaan met opleidingen of zijn er nog andere suggesties?

Het Vlaamse onderwijs zit de laatste maanden op het vlak van digitalisering en duurzame integratie op een sneltrein. Wat zijn volgens beide sprekers de belangrijkste randvoorwaarden voor het beleid om dat te kunnen realiseren?

4. Vragen van Sihame El Kaouakibi

Sihame El Kaouakibi kent Digital For Youth door haar werk voor andere organisaties rond vluchtelingen, kansarmoede en bijzondere jeugdzorg. Zijn die projecten in de coronacrisis nog doorgegaan of zelfs gestegen terwijl de focus vooral op het onderwijs lag?

De aankondiging van een investering door minister Ben Weyts creëerde natuurlijk hoge verwachtingen. De evaluatie van de afgelopen maanden van hoe het allemaal heeft gewerkt en waar er bottlenecks waren, was duidelijk, maar hoe kan dat proces worden verbeterd? Waren de beslissingsketens niet te lang? Zijn er spelers die nog beter bij de werking van Digital For Youth kunnen aansluiten? Kan er een nog betere ondersteuning zijn bij de verdeling van de laptops? Welke actie moet er worden ondernomen en wat is de noodzakelijke voorwaarde voor e-inclusie? Waar moet een overheid echt voor zorgen om de digitale kloof te verkleinen?

Smartschool heeft een onschatbare bron van data en heeft die ter beschikking gesteld van de scholen. Kunnen scholen daar ook echt mee aan de slag? Kunnen ze er de juiste conclusies uit trekken of is daar ondersteuning bij nodig? Uit Smartschool Analytics kan veel worden geleerd. Kan die informatie, ook al zijn de data anoniem, ter beschikking worden gesteld voor een beter beleid? Hoe kan de Vlaamse overheid daar conclusies uit trekken?

Er is heel wat kritiek op het monopolie en de prijsverhoging van Smartschool, maar dat wil Sihame El Kaouakibi pareren door te zeggen dat dat monopolie niet onlogisch is omdat Smartschool er het eerst was en omdat het dat platform heel sterk heeft uitgebouwd. Ook in deze crisis blijft de onderneming evolueren. Er komt terecht een vertienvoudiging van de ICT-budgetten. Welke plannen zijn er voor de komende periode om met de extra middelen die worden vrijgemaakt en met de prijsverhoging van Smartschool digitaal nog verder te springen?

5. Vragen van Elisabeth Meuleman

Ook *Elisabeth Meuleman* verwoordt haar respect voor de enorme prestaties van beide organisaties. Er is wat kritiek en frustratie geweest, maar dat is logisch. Voor het afstandsonderwijs was het belangrijk dat iedereen toegang had tot computers en digitale platformen.

Digital For Youth had voor de coronacrisis een financiering van 350.000 euro per jaar. Vanwaar komen die middelen? De toewijzing van de computers gebeurde door de lijst op basis van de OKI-score af te lopen. Daardoor zijn er misschien scholen met een relatief hoog aantal OKI-leerlingen uit de boot gevallen. Was dat een beleidskeuze of had Digital For Youth daar ook impact op?

Het lijkt logischer om de noden van alle scholen met OKI-leerlingen gedeeltelijk te lenigen. Waarom zijn er enkel laptops verdeeld en geen tablets of pc's? In de lockdown waren er toch gezinnen met meerdere kinderen in afstandsonderwijs die die toestellen hadden kunnen gebruiken. Kunnen er naast laptops van bedrijven niet ook computers worden ingezameld bij particulieren? Wordt er ook een structurele samenwerking met de overheden opgezet om in de toekomst de leerlingen met de grootste noden van computers te voorzien?

Ook Elisabeth Meuleman heeft vragen bij de prijsstijging van Smartschool, hoewel ze die begrijpelijk vindt in het licht van de operatie die het bedrijf in heel korte tijd heeft voltrokken. Toch wil ze weten hoe het bedrijf die prijsstijging verantwoordt. Het bedrijf heeft ook 200.000 euro extra subsidies ontvangen van de Vlaamse overheid. Waarvoor waren die nodig en waarvoor zijn ze ingezet? Hoeveel scholen

gebruiken Smartschool optimaal? Zouden ze er meer kunnen uithalen dan op dit moment gebeurt?

Volgens een artikel in De Standaard gaat Smartschool samenwerken met Google Classroom om tot geïntegreerde oplossingen te komen. Dan is er toch bezorgdheid over de privacy. Hoe zit het nu met die samenwerking? Ook volgens een artikel in De Standaard kreeg Smartschool kritiek omdat het in het verleden te weinig heeft ingezet op innovatie en te veel op onderhoud van wat het nu heeft. Herkent Jan Schuer die kritiek? Gaat dat over het verleden en heeft Smartschool nu een inhaalbeweging gemaakt?

Idealiter heeft elk kind een laptop of pc om mee te werken, maar op dit moment is dat zeker niet het geval. Zeker kwetsbare kinderen werken nog vaak op hun iPhone. Is Smartschool even goed toegankelijk op die verschillende devices? Zijn er nog verbeteringen mogelijk? Doordat alles zo gedigitaliseerd is, ondervinden zowel leerkrachten als leerlingen veel stress. Dat vraagt een zekere mediawijsheid en opleiding. Misschien ligt dat bij de scholen, maar kan ook Smartschool daarover nadenken en scholen daarbij begeleiden?

6. Vragen van Hannelore Goeman

Hannelore Goeman dankt de sprekers voor hun presentatie, en vooral voor hun ongelooflijk harde werk van de voorbije maanden. De noden waren en zijn heel groot. Vlaanderen heeft nog veel werk op het vlak van digitalisering van het onderwijs, maar dankzij corona is er een gigantische stap voorwaarts gezet in de digitalisering en inclusie. Dat moet worden gekoesterd en verder uitgebouwd.

Van Philip Du Bois wil ze graag weten op welk moment hij precies contact heeft gelegd met het kabinet en op wiens initiatief dat is gebeurd. Voor de refurbishing werkt Digital For Youth met een externe partner. Wie is dat en hoe gaat dat concreet in zijn werk? Op de laptops worden Windowslicenties gezet, maar welke licentie is dat precies en wie betaalt dat? Sommige van die licenties moeten elk jaar worden vernieuwd, wat een extra kostprijs zou kunnen betekenen voor scholen. Voor de distributie wordt er rechtstreeks met de scholen gewerkt, maar op een bepaald moment was er ook een link met lokale besturen. Op bepaalde plaatsen hebben scholen waarborgen gevraagd, maar wellicht gebeurde dat op initiatief van de scholen zelf en had Digital For Youth daar niks mee te maken.

Op dit moment is de markt ongeveer uitgeput, maar er zit blijkbaar toch muziek in een verdere structurele samenwerking tussen de vzw en het onderwijs. De bestaansreden van de vzw is niet alleen kinderen kansen geven, maar ook om geen laptops verloren te laten gaan. Zijn er al afspraken gemaakt op beleidsniveau om in de toekomst op te schalen om zoveel mogelijk hergebruikte laptops in te zetten in het volledige onderwijs, ook in het lager en hoger onderwijs? Heeft Philip Du Bois aanbevelingen voor de beleidsmakers om van e-inclusie een succesverhaal te maken?

Wat Smartschool heeft gedaan, vindt Hannelore Goeman indrukwekkend, maar hoe groot is die organisatie eigenlijk? Hoeveel werknemers stelt ze tewerk? In Vlaanderen werkt Smartschool met heel veel scholen samen, maar hoe worden die contacten gelegd? Ook bij de prijsverhoging heeft sp.a vragen omdat de timing wat ongelukkig was. Net op het moment dat Smartschool verveertigvoudigd is, was er een prijsverhoging met 30 procent. Waarom gebeurde dat net op dat moment? Licht het aan de extra toegevoegde tools? Wat is er gebeurd met de 200.000 euro van minister Ben Weyts om de werking te ondersteunen?

Helemaal in het begin waren er berichten over technische storingen bij Smartschool. Waaraan lagen die? De verschillende mogelijkheden van Smartschool zijn zeer uitgebreid. Het zal een uitdaging zijn om leerkrachten en directies daarin mee te

krijgen. Biedt Smartschool zelf vorming aan? Gebeurt dat op school of gaat dat via het platform? Verwacht Smartschool op dat vlak ook iets van de lerarenopleiding? Voor het gebruik van digitale tools en data is er zeker nog werk aan de winkel. Hoe kunnen scholen inspelen op data analytics? Ook Hannelore Goeman vraagt of de overheid die data geanonimiseerd en met respect voor de privacy zou kunnen gebruiken. Ze is ook benieuwd naar de plannen voor de toekomst die op tafel liggen. Liggen er nog innovaties in het verschiet?

7. Vragen van Jan Laeremans

Jan Laeremans hoorde van Philip Du Bois dat defecte laptops meteen werden vervangen. Is het aantal defecten beperkt of loopt dat op? Als leerlingen twee maand hebben gewerkt met een laptop en er mankeert wat aan, moeten ze dan zelf naar een computerwinkel, als die al open is, of gaan ze ermee naar de ICT-coördinator van de school die het device terugbrengt naar Digital For Youth? Of moet de vzw met het grote aantal laptops in omloop niet zorgen voor een dienst na verkoop?

Wat is de ervaring van Smartschool met de ICT-coördinatoren in het middelbaar onderwijs? Is dat overal vergelijkbaar of zitten daar grote verschillen op tussen de verschillende scholen? Zijn die coördinatoren vooral een helpdesk voor leerlingen en leerkrachten, of geven ze ook opleidingen aan leerkrachten? Zit daar een evolutie in?

8. Vragen van Loes Vandromme

Ook *Loes Vandromme* kent de geneugten van Smartschool dankzij haar zoon in het secundair onderwijs. Inzake e-inclusie en ondersteuning was het niet gemakkelijk om mee te gaan op de digitale trein. Ook ouderparticipatie schijnt heel belangrijk te zijn om de kloof inzake leerwinst te dichten. Heeft Smartschool mogelijkheden om ouderparticipatie te organiseren en zo die kloof te dichten?

9. Vragen van Karolien Grosemans

Karolien Grosemans wil beginnen met een proficiat aan Digital For Youth, dat een godsgeschenk is gebleken. Is het misschien nuttig om een nieuwe campagne op te starten, nu de markt van de tweedehandslaptops is opgedroogd? Volgens minister Ben Weyts waren de laptops klaar, maar geraakten ze aanvankelijk niet tot bij de leerlingen die ze moesten hebben. Dat was dus een logistiek probleem. Nu schijnt dat wel te lukken, wat een goede zaak is. Wat zijn de lessons learned daarbij? Hoe lang duurt het om een laptop op te frissen? Hoe groot is het team van vrijwilligers om al die laptops in orde te brengen? Voor de verdeling werden er afspraken gemaakt met de onderwijskoepels, die op hun beurt in contact stonden met de scholen. Hoe verliep die samenwerking? Volgens berichten in de pers hanteerden scholen soms heel strenge gebruiksvoorwaarden voor de laptops. Waren dat veel-er uitzonderingen die wat zijn opgeklopt in de pers?

De cijfers van Smartschool zijn indrukwekkend. Heel wat scholen willen structureel overschakelen op afstandsonderwijs. Is het platform daar volledig voor uitgerust? Maken scholen op een goede manier gebruik van alle mogelijkheden van Smartschool? Smartschool en andere platformen kunnen de planlast van leerkrachten fel verminderen. Kan Smartschool met dat doel nog inspelen op het gedifferentieerd lesgeven en op digitale toetsen? Is er ook een rol voor Smartschool weggelegd als aanbieder van een elektronisch leerplatform voor kwetsbare jongeren die soms uit de boot vallen?

Smartschool Analytics zit op een enorme berg informatie. Net als haar collega's gelooft Karolien Grosemans dat het beleid daar heel veel mee kan doen, uiteraard geanonimiseerd. Hoe ver kan Smartschool daarin gaan? Kan het bijvoorbeeld te

weten komen hoeveel meisjes of jongens van een bepaalde leeftijd afhaken in bijvoorbeeld de richting Economie-Moderne Talen? Het zou natuurlijk een middel kunnen zijn om vooral op de groep afhakers in te spelen en zo de ongekwalificeerde uitstroom tegen te gaan. Ook als de leesvaardigheid van bepaalde groepen achteruitgaat, kan daar interessante informatie uit te halen zijn.

10. Vragen van Johan Danen

Johan Danen heeft begrepen dat het laptopproject van Digital For Youth samenvalt met wat de vzw zelf doet. Zijn er soortgelijke organisaties in Vlaanderen die kunnen wat Digital For Youth kan? De uitdagingen zijn gigantisch groot en de vzw krijgt het werk niet gedaan. Hoe kan er worden opgeschaald?

In het verleden heeft Johan Danen contact gehad met bedrijven en organisaties in verband met laptops. Die waren heel wantrouwig over de vraag of de data wel degelijk gewist konden worden. Het antwoord dat Digital For Youth zonet gaf, was dat er op dat vlak geen enkel risico bestaat. Toch zijn bepaalde grote organisaties zoals universiteiten vandaag nog altijd heel weigerachtig om bijvoorbeeld drie jaar oude laptops vrij te geven en die worden dan gewoon vernietigd. Dat is bijzonder jammer. Hoe kan dat worden voorkomen, zodat die laptops ter beschikking komen van mensen die ze echt nodig hebben?

Op de laptops wordt een Windowslicentie geplaatst, maar is er ook al gedacht aan opensourcesoftware, wat veel goedkoper is?

IV. Antwoord van Philip Du Bois

Philip Du Bois begint zijn antwoord met een kleine verduidelijking. Digital For Youth is een vzw die werd opgericht door twee vzw's, en alle drie maken ze zo weinig mogelijk gebruik van subsidies. De twee stichtende vzw's gebruiken geen subsidies. Digital For Youth heeft wel subsidies gebruikt omdat het scholenproject zo groot was dat het dat zelf niet kon financieren. De basisfinanciering komt van de twee stichtende vzw's. Het grootste deel wordt geleverd door de vzw waar Philip Du Bois werkzaam is, namelijk DNS Belgium. Dat is de uitbater van de .be- en .vlaanderen-domeinnamen. Dat is een investering in de duurzaamheidsstrategie.

DNS Belgium werkt al tien jaar samen met Close the Gap, dat voornamelijk op de Noord-Zuidas werkt en computers refurbisht die vooral in Oost-Afrika worden ingezet. Close the Gap heeft haar expertise in 2019 ten dienste gesteld om een project voor België uit te werken. De vier bestuurders doen administratieve zaken en denkwerk, en één werknemer doet vooral het operationele werk. Er wordt veel uitbesteed aan CTG Circular uit Mechelen, dat vroeger een sociale onderneming was en nu een kmo is. Het transport gebeurt met bpost en andere transporteurs.

Digital For Youth probeert het brein te zijn en besteedt operationele taken zoveel mogelijk uit. In de coronacrisis bijvoorbeeld konden niet alle laptops in Mechelen worden verwerkt. Er werden verschillende duizenden laptops uitbesteed aan een andere refurbisher, die dezelfde certificaten kan voorleggen. Er zijn dus nog andere organisaties in België die refurbishment doen, maar niet noodzakelijk met dezelfde kwaliteitsgarantie. Dat blijft een pijnpunt en dat bleek ook uit de vragen van verschillende commissieleden.

De data wipe is voor bedrijven heel belangrijk. Digital For Youth sluit contracten af met bedrijven en elke computer krijgt een individueel certificaat en de bevestiging dat de data gewipet zijn, en het kan die ook traceren. Bedrijven krijgen die garantie van Digital For Youth. Bedrijven als ABN AMRO, Deloitte en Proximus waarvan het computers kreeg, schenken heel veel aandacht aan hun data.

In de perceptie van Digital For Youth dient een tablet of een smartphone vooral voor het verwerken van informatie en minder om zelf iets te produceren. Daarom zet de vzw in op laptops. Desktops zijn trouwens veel moeilijker om gebruiksklaar te maken en te transporteren. Een laptop heeft meestal een ingebouwde microfoon en camera, en is veel makkelijker te verscheppen. Daarom kiest Digital For Youth voor laptops.

De vzw kiest ook voor een Windows 10-licentie. Dat is een speciale licentie die wordt geleverd door Microsoft voor gerefurbisht tweedehandsmateriaal, en die kost 8 of 9 dollar. Dat was trouwens ook een van de bottlenecks in de crisis. Er zijn niet zoveel partijen in Europa die die licenties voor Windows op tweedehandsmateriaal mogen uitgeven. Voor Digital For Youth moest dat van Polen komen. Per licentie moest er op elke computer een sticker worden gekleefd. Door de logistieke problemen met de grenzen hebben die stickers twee weken langer dan verwacht op zich laten wachten.

Digital For Youth geeft de computers gratis. De Vlaamse Regering heeft de kosten voor refurbishment gedragen. Dat was dus een publieke investering. Ofwel start de gegeven computer onmiddellijk en blijft hij nog jaren werken, ofwel start die niet en wordt die gratis vervangen. Het is gewoon onmogelijk voor de vzw om een apart onderhoudsdepartement uit te werken. Volgens Philip Du Bois is er trouwens geen enkele computer teruggekomen en was er minder dan 1 procent defect bij aankomst.

De keuze voor buso en OKI-score is volledig door de koepels gebeurd. Die samenwerking is heel vlot verlopen omdat de koepels onderling heel goed hebben overlegd. Er konden natuurlijk andere systemen worden bedacht, waardoor elke school die een aanvraag deed een bepaald percentage laptops kreeg. Volgens Philip Du Bois was dat waarschijnlijk een even valabele keuze geweest als de keuze die is gemaakt.

Philip Du Bois vermoedt dat er niet veel geleverde laptops in de kast zitten. Hij heeft weet van een aantal grote scholen waar verschillende leerkrachten en ICT-coördinatoren in een weekend 200 gekregen laptops klaarstoomden om aan leerlingen uit te delen. De scholen weten relatief goed welke leerling behoefte heeft aan een laptop. Ook niet minder gegoede gezinnen met vier kinderen en slechts één laptop zijn door bepaalde scholen met één of zelfs twee laptops bedeed.

De nood aan laptops in Vlaanderen hangt af van waar men de lat wil leggen. Digital For Youth heeft nooit de ambitie gehad om de scholen te bevoorraden. De overheid moet niet afhankelijk zijn van een vzw als Digital For Youth om die noden in te vullen. Dat is bijna onmogelijk. Digital For Youth is dan ook niet betrokken bij het nieuwe project van minister Ben Weyts. Daarin heeft de vzw geen rol te spelen.

De circulaire economie van tweedehandslaptops kan zeker nog iets betekenen voor het onderwijs in Vlaanderen. In Duitsland worden bepaalde normen opgelegd voor het percentage gerecycleerd materiaal. Dat zou ook in Vlaanderen een optie kunnen zijn, maar dat is een beleidskeuze. Computers van drie à vier jaar oud zijn zeer kwalitatief. Het bewijs is dat er zeer weinig uitval is.

Waarom Digital For Youth pas eind maart 2020 aan de slag is gegaan, lag aan de traagheid van de vzw. De scholen zijn dichtgegaan op vrijdag 13 maart 2020 en het weekend nadien heeft Digital For Youth op eigen initiatief contact genomen met de onderwijsministers van België op zoek naar budget om een groot volume laptops aan te bieden. Zowel minister Ben Weyts, minister Sven Gatz als voormalig minister Harald Mollers zijn daar binnen de paar dagen op ingegaan.

Er konden ook nieuwe computers worden ingezet in de crisis, maar die waren niet voorhanden. Ook vandaag nog zijn nieuwe laptops op korte termijn moeilijk

verkrijgbaar. Links en rechts hebben sommige bedrijven misschien nog een paar duizend laptops in stock, maar veel meer dan dat zal het niet zijn. Iedereen zal vandaag moeten wachten op nieuwe laptops. Vroeger werden ze afgeschreven op drie à vier jaar, vandaag worden ze wat langer bijgehouden, zelfs al zijn ze afgeschreven, omdat ze weten dat ze langer moeten wachten op nieuwe toestellen.

De hoge waarborgen die sommige scholen vroegen, verliep buiten Digital For Youth om, en wellicht ook buiten de minister om. Scholen willen zich daarmee als een goede huisvader gedragen, omdat ze weten dat de laptops schaars zijn. Op die manier wilden ze hun middelen beschermen. Voor kwetsbare gezinnen was dat natuurlijk een enorme afschrikking. Digital For Youth heeft de laptops geschonken en de scholen waren vrij om ze in bruikleen te geven of aan de leerlingen te schenken. Elke school besliste dat zelf.

ICT-coördinatoren speelden een cruciale rol, maar ook directeurs en welwillende leerkrachten. Voor hen past een groot compliment.

Digitalisering begint bij infrastructuur, waaraan Digital For Youth een klein steentje heeft bijgedragen. Naast een laptop moet er natuurlijk ook een internetverbinding zijn. Destijds en nu nog stellen telecomoperatoren relatief goedkope oplossingen ter beschikking, maar Philip Du Bois weet niet of dat afdoende is. Daarnaast is er ook de ondersteunende software, waarvan Smartschool er een is. Ook veel andere softwareleveranciers spelen een belangrijke rol in het afstandsonderwijs.

Het begeleiden van leerkrachten is daarbij ook belangrijk. Lesgeven op afstand is niet hetzelfde als lesgeven in de klas via een computer. Op didactisch vlak zouden leerkrachten waarschijnlijk nog wat ondersteuning kunnen gebruiken. Daarvan zijn er al voorbeelden in Vlaanderen. D-Teach is een soort van privéschool en geeft al sinds 2012 afstandslessen. Die mensen kunnen wellicht veel tips geven aan de gewone scholen.

V. Antwoord van Jan Schuer

Jan Schuer begint bij de prijsaanpassingen van Smartschool die op een ongelukkig moment zouden zijn aangekondigd. Het onderwijs zit op dit moment op een knooppunt. Smartschool heeft de voorbije jaren alle bestaande processen gedigitaliseerd. Van de klassieke papieren schoolagenda bijvoorbeeld heeft Smartschool een digitale variant van 2 euro, die ongeveer hetzelfde doet, maar goedkoper is dan de papieren agenda die tussen 5 en 10 euro kost. Smartschool levert dus voor elke school een kostenbesparing op.

De prijsaanpassing heeft niets met corona te maken. Die werd op voorhand doorgesproken met en duidelijk toegelicht aan de scholen. Er komt nu een periode van transformatie aan. De beginjaren van Smartschool waren geen productvoorstelling, maar een kruistocht voor digitalisering. De grootste uitdaging was de beperkte bandbreedte, niet voldoende internetcapaciteit. Smartschool heeft altijd software gebouwd op maat van de Vlaamse scholen. Smartschool heeft sterke lokale spelers nodig, Vlaamse, Belgische en Europese bedrijven, omdat het niet afhankelijk wil worden van alleen maar Amerikaanse bedrijven.

Dat verhaal is trouwens veel complexer dan de commissieleden denken. In Vlaanderen zijn er verschillende onderwijsnetten die eigen accenten leggen waar maatwerk voor nodig is. België heeft bovendien drie verschillende taalgebieden. Het is dus een kleine en complexe markt. Inzake wetgeving en veranderende procedures vraagt Jan Schuer de volksvertegenwoordigers om rekening te houden met de impact op de scholen. Vaak gaat het om zeer specifieke doelgroepen, bijvoorbeeld het deeltijds onderwijs.

De manier van werken van het deeltijds onderwijs heeft nooit een officieel statuut gekend. Dat maakt het natuurlijk moeilijk voor een bedrijf om daarvoor software te ontwikkelen, omdat het niet weet of dat duurzaam is. Dat doet ertoe voor een bedrijf. Smartschool heeft geprobeerd om software te ontwikkelen voor het deeltijds onderwijs, maar het zou meer dan tien jaar duren om dat terug te verdienen. Vandaag kantelt het deeltijds onderwijs in duaal onderwijs in. Maar goed dat Smartschool die software niet heeft ontwikkeld, want anders was dat voor niks geweest. Jan Schuer vraagt om dat in dialoog te doen met Smartschool en met de hele markt van onderwijsbedrijven. Smartschool heeft meer dan vijfhonderd connecties met andere toepassingen in een open ecosysteem. Niemand zit op een eiland.

De komende jaren zullen belangrijk zijn voor het onderwijs. Er zullen nieuwe tools worden geboren en Smartschool is daar al volop mee bezig in dialoog met de scholen, want zoiets bedenkt men niet in een paar dagen of weken. Voortschrijdend inzicht is daarbij heel belangrijk. Het is een grote opdracht en dat is de verklaring waarom daar wel wat tegenover staat. De prijsaanpassing is ook in dialoog met de scholen gebeurd. Voor het lager onderwijs was het de eerste aanpassing die is doorgevoerd in het bestaan van dat product. De prijs is zelfs niet jaarlijks geïndexeerd. De discussie daarover vond Jan Schuer niet in verhouding staan tot waar het over ging.

Hij benadrukt dat Smartschool de steun van de Vlaamse overheid tijdens de coronaperiode onder strikte voorwaarden enkel kon inzetten in de periode van preteaching. Er is een tsunami binnengerold, en eigenlijk staat het water op dit moment nog altijd even hoog, want dit is nog altijd een periode van preteaching. De prijs van Smartschool is trouwens niet maal veertig gegaan. De verhouding tussen de gestegen kosten en de geleverde inspanningen is een andere verhouding.

Jan Schuer wil het woord monopolie nuanceren. Hij wil de totale markt bekijken waarin Smartschool zit. Er zijn nog andere spelers die een belangrijke digitale rol vervullen in het Vlaamse onderwijs. Het is een open markt, er mogen andere spelers zijn. Smartschool maakt maatsoftware voor de Vlaamse scholen en doet dat in dialoog. Jan Schuer wil zich niet excuseren omdat hij daar succesvol in is. Smartschool is een Vlaamse kmo met 25 medewerkers die allemaal uit Vlaamse scholen komen en expertise hebben in de verschillende onderwijsnetten. Dat verklaart voor een stuk de positie van Smartschool. Die positie is niet verworven met agressieve overnames van bedrijven. Het is een heel geleidelijk organisch verhaal geweest van een klassieke Vlaamse kmo.

Jan Schuer is blij met de interesse voor het gebruik van data, want dat is een belangrijke bron voor het beleid. Men mag hem echter niet vragen om die data te leveren, want die data heeft hij niet. De spelregels over data liggen vast in de General Data Protection Regulation. De data zijn van de school. Smartschool biedt enkel een bril aan om naar die data te kijken. De school moet er zelf over beslissen. Die data zijn ontzettend ruim, het gaat van micro- en meso- tot macroniveau. Dat zijn allemaal andere onderzoeksvragen.

De concrete vraag van Karolien Grosemans over welke groep leerlingen uit een bepaalde studierichting afhaakt, is heel specifiek. Die concrete onderzoeksvraag kan Smartschool Analytics beantwoorden. Zo zullen tientallen andere vragen niet kunnen worden beantwoord omdat die data niet in Smartschool zitten. Dat mag niet worden verengd tot Smartschool Analytics, dat moet holistisch en multidisciplinair worden bekeken. Er zijn al belangrijke stappen gezet, maar men mag daar vooral niet krampachtig mee omgaan. Men moet dat met een open geest benaderen.

Smartschool levert niet alleen de tool, maar ook de opleiding en de ondersteuning. De voorbije week bijvoorbeeld heeft Smartschool online een veertigtal scholen

opgeleid over hoe daarmee om te gaan. Voor Smartschool Analytics als product werd gelanceerd, is Jan Schuer met de pedagogische begeleidingsdiensten van alle netten en met de vakbonden gaan praten. Dat gebeurt in een heel open en constructieve dialoog met iedereen, want het moet ten goede worden ingezet voor de leerlingen.

Er zijn verschillen tussen scholen en vanuit het perspectief van Smartschool worden die wat te groot. Toen Smartschool twintig jaar geleden startte, stonden de scholen allemaal gelijk aan de startlijn. Nu zijn er scholen die volledig digitaal draaien, in andere scholen komt de ICT-coördinator maar een uurtje per week. Dat spanningsveld is een uitdaging. Er zullen ook scholen zijn die amper laptops hebben gekregen van Digital For Youth, en andere die er honderden hebben gekregen. De Vlaamse overheid zal een slim beleid moeten voeren om dat goed te doen.

Jan Schuer vond het schrijnend hoe weinig het onderwijs de voorbije jaren structureel heeft geïnvesteerd in ICT. Dat het statuut van de ICT-coördinator anno 2020 in Vlaanderen nog altijd niet officieel is erkend, daar zijn geen woorden voor. Dat moet asap worden geregeld want er is een inhaalbeweging te doen. De grootste ICT-nascholing is in het voorjaar van 2020 wel gebeurd. Geen enkele pedagogische studiedag die scholen hebben georganiseerd, heeft meer effect gehad dan wat er in de voorbije maanden is gebeurd. Dat moet nu op dit elan en op een structurele manier worden voortgezet, want het is nodig.

Binnen Smartschool speelt er vaak een andere functie dan de ICT-coördinator, met name de Smartschoolbeheerder. In het grote domein van ICT is er een technische ICT-coördinator, maar ook een pedagogische ICT-coördinator, die de collega's moet ondersteunen en opleiden. Dat is een ontzettend belangrijke rol, niet voor één persoon, maar voor een multidisciplinair team dat vanuit het schoolbeleid goed moet worden aangestuurd.

Afstandsonderwijs kan worden gebruikt en is heel interessant om in te zetten in een verdere differentiëring voor extra steun aan leerlingen en om tijdelijke onlinelessen te geven, maar het zal de lessen in de klas niet vervangen. Dat moet niet worden beoogd, dat zou een verarming zijn. Het is de combinatie die belangrijk is. Met het afstandsonderwijs is er een nieuwe werkvorm ontstaan. Daarin hebben lerarenopleidingen absoluut een belangrijke rol te vervullen. Al sinds 2003 krijgt elke lerarenopleiding Smartschool gratis. Ze kunnen dat perfect inpassen in de opleiding van hun leerkrachten, en ze doen dat intussen ook. De reacties van de scholen daarop zijn zeer positief, want zij krijgen nieuwe leerkrachten binnen die goed gevormd zijn.

Vlaanderen kan vooruit met dit project en heeft de juiste partners, en Smartschool is alleszins klaar om verder aan de toekomst te helpen bouwen.

VI. Uiteenzetting door Joël Boussemaere, Vereniging Leidinggevenden Vlaams Onderwijs

Joël Boussemaere brengt een overzicht van enkele bevragingen die de organisatie hield op belangrijke momenten tijdens de coronacrisis. Hij distilleert daaruit eerst de belangrijkste zaken om ten slotte zijn bevindingen te geven over de start van het schooljaar 2020-2021 van september tot heden.

1. Veiligheidsmaatregelen bij de herstart van de scholen – 15 en 18 mei 2020

De VLVO heeft de leidinggevenden van het Vlaamse onderwijs bevraagd over de noden en frustraties bij de heropstart van de scholen op 15 en 18 mei 2020. Het gaat daarbij enkel over de veiligheidsmaatregelen die werden opgelegd door de

Veiligheidsraad. Hij wil de beleidsmakers dringend vragen om rekening te houden met de verzuchtingen van schooldirecties in het overleg over eventuele volgende maatregelen.

571 directeurs en andere leidinggevenden hebben de eerste bevraging ingevuld, van wie 84,9 procent uit het basisonderwijs en 15 procent uit het secundair onderwijs. De bevraging is opgesplitst per leerjaar. In het zesde leerjaar was het grootste probleem afstand houden op de speelplaats tussen de leerlingen, wat ook te begrijpen was. In het eerste en tweede leerjaar valt hetzelfde op, maar ook de sociale afstand in de klassen was een probleem. Daar is de leerkracht het gewoon de leerlingen zoveel mogelijk tussen de banken te begeleiden en dat verliep heel moeilijk.

In het basisonderwijs zijn de klassen ingericht om gedifferentieerd te werken. Het is onmogelijk om alle meubilair buiten het lokaal te plaatsen zodat er enkel nog schoolbanken in het lokaal staan. In een school voor buitengewoon onderwijs is sociale afstand al helemaal onmogelijk. De kinderen zijn het gewoon om zelfstandig te werken en op te staan om hulpmiddelen te halen. Voor kleuters is dat onmogelijk te realiseren, dat was een emotionele belasting voor de kinderen.

In de klassen bleef de ruimte voor de leerkracht beperkt omdat die zich niet tussen de kinderen mocht begeven. Hij of zij kon de job dus niet naar behoren doen. Het is onmogelijk om op die manier vier volle dagen iedereen te begeleiden, te ondersteunen en betrokken te houden. Weg met experimenterend leren, leren van elkaar, coöperatieve leerstrategieën en coaching. Hoe jonger de kinderen zijn, hoe meer ze contact met de leerkracht nodig hebben bij extra uitleg.

Als de overheid zich ongerust maakt over de leerachterstand van kinderen, moet die ook beseffen dat kinderen niet allemaal op dezelfde manier leren. Door klassikaal les te geven, bereikt men maar een deel van de leerlingen. Kinderen die elkaar na lange tijd terugzien, kunnen geen afstand van elkaar houden. Ook in de opvang lukt dat niet. Voor de sociale afstand aan de schoolingang dachten directies dat dat een moeilijke puzzel zou worden en dat er extra personeel voor nodig zou zijn. In het buitengewoon onderwijs komt 90 procent van de leerlingen met het leerlingenvervoer naar school.

Inzake handhygiëne was er een groot verschil tussen de scholen. In recent gebouwde of gerenoveerde schoolgebouwen zijn er meer wastafels. In heel wat scholen zijn er te weinig sanitaire voorzieningen.

Sommige personeelsleden zijn vragende partij, maar ze beseffen ook dat mondklappers nog meer afstand scheppen tussen de leerlingen en de leerkracht. De mimiek verdwijnt voor het grootste deel en ook de verstaanbaarheid wordt een uitdaging, om niet te spreken over een correct gebruik ervan en de reacties van de ouders die vragen waarom leerkrachten mondklappers moeten dragen en kinderen niet.

Voor het reinigen van lokalen en meubelen moet er meer personeel worden aangenomen om de richtlijnen te kunnen volgen, maar wie zal dat allemaal betalen en waar vindt men het personeel? Waar zullen de kinderen die naar de opvang komen, worden ondergebracht, want iedereen moet in zijn eigen bubbel kunnen blijven? Misschien wel het belangrijkste item voor leidinggevenden was het tekort aan personeel en dat gaf ook de meeste zorgen. Wat met de draagkracht van dat personeel? Voor naschoolse opvang, die wellicht nog zal uitbreiden, is de onzekerheid een probleem. Het was bijna onmogelijk om daarvan een plan op te maken.

Het besluit van de eerste bevraging in de basisscholen is dat elke directeur en elke leerkracht zijn uiterste best wil doen om de school open te houden. De richtlijnen,

die overigens niet altijd even duidelijk zijn, zijn soms echt niet haalbaar en soms voor interpretatie vatbaar. Beleidsmakers geven soms tegengestelde meningen, die ook niet altijd overeenstemmen met die van de experts.

Wellicht het grootste probleem situeert zich in het buitengewoon onderwijs. Daar was van richtlijnen gewoon geen sprake. Bovendien is het probleem van het leerlingenvervoer ook onderschat. De mensen van het buitengewoon onderwijs wisten toen niet meer wat ze moesten doen, ze schreeuwden om duidelijkheid en begrip.

Ook in het secundair onderwijs zijn bedenkingen te maken over de sociale afstand in de klassen en de plaatsing van de leerlingen. In de praktijklokalen van bijvoorbeeld de opleidingen Schoonheidsverzorging, Haarzorg en Hotel is het moeilijk om op afstand te werken. Praktijklokalen met een beperkt aantal machines kunnen niet zomaar worden gereorganiseerd.

Een leerkracht achter plexiglas is net zo min leraar als een leraar op afstand. In het buso is er een grote nood aan een leerkracht die zich tussen de leerlingen bevindt. De leerkracht moet voortdurend ondersteuning bieden bij neuzen snuiten, eten geven en rolwagens verplaatsen. Het is moeilijk om leerlingen te helpen.

Jongeren op anderhalve meter van elkaar houden is niet realistisch en haalbaar. Toen werd er ook al gevraagd om mondklappers op de speelplaats verplicht te gebruiken.

Voor scholen met toezicht aan de schoolpoort kon de sociale afstand worden bewaard. Achter de hoek van de school is dat natuurlijk niet meer te garanderen. Komen de leerlingen met het openbaar vervoer, dan stappen ze samen af. Komen ze met de fiets, dan moeten ze die in de rekken plaatsen. Bubbels komen sowieso met elkaar in contact en wat met leerlingen die samen naar school fietsen? Dat was vooral een vraag naar discipline van de jongeren en het is heel moeilijk om die af te dwingen. Als de leerlingen de school verlaten, kan de school niet meer tussenkomen in de sociale afstand. Voor leerlingen van het buitengewoon secundair onderwijs speelt hier ook nog het busvervoer.

Leerlingen en personeel hun handen laten wassen, is nagenoeg onmogelijk. Handgels kunnen misschien een oplossing bieden. Op de vraag naar een mondklapperplicht voor het personeel waren de antwoorden zeer divers. Voor slechthorende leerlingen is het bijvoorbeeld heel belangrijk om de mond van de leerkracht te zien. Leerlingen met een mentale beperking kunnen de regels over het op- en afzetten van mondklappers niet vatten. Ook hier leidt het dagelijks reinigen van de lokalen tot extra kosten. In een aantal secundaire scholen is het grootste probleem de combinatie van de leerlingen die les volgen en leerlingen die thuis les krijgen. Hoe kan een leraar afstandsonderwijs combineren met aanwezigheid op school?

Ook in het secundair onderwijs heerst er veel onzekerheid bij de leidinggevenden. Telkens komt tot uiting dat de regelgeving onvoldoende duidelijk en eenduidig was. Ook rijst de vraag waarom zo sterk op twee paarden wordt gewed, sociale afstand en mondklappers. Waarom niet het een of het ander?

Scholen moeten kunnen opstarten, maar dat moet veilig kunnen, ook voor de mentale gezondheid van het personeel. Dat het allemaal geld zal kosten terwijl schoolfeesten en andere financiële activiteiten niet kunnen doorgaan, is duidelijk. Hoe kan dat worden opgelost? 58 procent van de leidinggevenden in het secundair onderwijs hoopt op een tegemoetkoming door de overheid en vraagt zich af of er geld zal zijn om scholen daarin te ondersteunen. Ook zeep en handgels kosten veel geld. Scholen zullen de komende jaren nog creatiever moeten omspringen met budgetten.

Het belangrijkste wat uit de bevraging bij het secundair onderwijs naar voren kwam, is de nood aan duidelijke en eenduidige richtlijnen. Wat moet en wat mag? Wie beslist welke leerjaren naar school kunnen komen en hoe vaak? Is dat de preventieadviseur, het schoolbestuur of de directeur? De communicatie met de ouders moet duidelijk zijn. Welke kinderen kunnen naar school en welke niet? Schep als overheid geen verwachtingen die scholen niet kunnen inlossen.

Joël Boussemaere hoopt op een grote dosis gezond verstand bij de verantwoordelijken, en op een snelle, efficiënte en glasheldere communicatie, zowel met het werkveld als met de ouders. Hij hoopt vooral ook op verduidelijking voor het buitengewoon onderwijs met inachtnaam van de specifieke noden en behoeften die daar heersen.

2. Bevraging over de proefdag van 15 mei 2020

De volgende bevraging ging over de proefdag van 15 mei 2020. Niet alle scholen startten al op 15 mei 2020; sommige scholen zetten pas op 18 mei 2020 hun deuren open. Er namen 363 leidinggevenden aan deze bevraging deel, van wie 83 procent uit het basisonderwijs en 16,5 procent uit het secundair onderwijs. Er werd gepeild naar hoe leerlingen en leerkrachten zich voelden en zich hielden aan de maatregelen, in het basisonderwijs versus het secundair onderwijs.

Uit de resultaten blijkt dat de kinderen van de basisscholen wat onwennig en onzeker waren door alle maatregelen, maar wel vooral tevreden waren om leerkrachten en vriendjes terug te zien. Het gevoel van onveiligheid overheerste zeker niet. Ook in het secundair onderwijs overheerst het gevoel van tevredenheid en blijdschap. In enkele scholen voelden leerlingen zich hoofdzakelijk onveilig, hoewel deze bevraging natuurlijk niets zegt over individuele leerlingen.

Ook de leerkrachten waren overwegend tevreden. Er was zeker ook een aantal leerkrachten gestrest, onzeker of zenuwachtig, maar ook hier was er geen overheersend gevoel van onveiligheid. In het secundair onderwijs waren er meer gestreste, maar toch vooral tevreden leerkrachten. Ook bij hen overheerste een gevoel van veiligheid.

In de meeste gevallen hielden de leerlingen zich zeer goed aan de afspraken. Er waren geen problemen mee. Het was te verwachten dat afstand houden van vriendjes die ze acht weken lang niet hadden gezien voor de kinderen moeilijk zou zijn. Een haast onmogelijke opdracht. Afstand houden van de juf of meester viel wel mee. In het secundair onderwijs lukte het afstand te houden in de klas en ook wel op de speelplaats, maar buiten de schoolpoort was dat veel moeilijker. Het is duidelijk dat de scholen zich bijzonder goed hadden voorbereid om de veiligheidsmaatregelen in acht te nemen.

3. Uitbreiding tot alle klassen

Begin juni 2020 konden de basisscholen en secundaire scholen voor iedereen open. Ook toen peilde de VLVO naar de gevoelens van leidinggevenden bij de communicatie op 22 en 27 mei 2020, naar de mogelijkheden voor hun school en naar het gevoel van veiligheid of onveiligheid. De bevraging werd door 606 respondenten ingevuld, van wie 79 procent uit het gewoon basisonderwijs, 11 procent uit het gewoon secundair onderwijs, 7 procent uit het buitengewoon basisonderwijs en 2 procent uit het buitengewoon secundair onderwijs.

Op de vraag hoe ze zich voelden bij het nieuws van 22 mei 2020 over de uitbreiding overheerste een gevoel van frustratie. Op dat ogenblik waren er slechts drie dagen van contactonderwijs voorbij. Toch was er vooral in het buitengewoon onderwijs opluchting. De volgende ochtend begon er een verlengd weekend. Vooral in het

basisonderwijs waren de meeste leidinggevenden opnieuw beginnen te plannen. In het buitengewoon onderwijs werd iets meer afgewacht, wellicht ook omdat sommige scholen nog niet waren heropgestart.

Over het algemeen was er grote tevredenheid over de heropstart. Toch was er een aantal kanttekeningen. Waarom tegelijk mondkmaskers dragen en anderhalve meter afstand houden? De heropstart verliep vlot, maar de inspanningen vooraf waren slopend. Waarom niet alle leerlingen één dag laten komen in plaats van vier dagen voor bepaalde klassen? Met deze maatregelen kunnen nooit alle kinderen naar school komen. Zo blijkt maar weer eens dat opvang niet de taak van de school is en kan zijn. Daarvoor moeten er andere oplossingen komen. Tegelijk lesgeven aan een groep en preteaching voor andere leerlingen is veel te zwaar. Maatregelen die voortdurend veranderen, snel en voortdurend moeten bijsturen, verschillende instructies van verschillende netten kunnen echt niet.

4. Herfstvakantie 2020

Net voor de herfstvakantie van 2020 organiseerde de VLVO voor de vierde keer sinds het begin van de eerste lockdown een bevraging van de leidinggevenden, waarop 519 respondenten antwoordden. Weer kwam de grootste groep uit het basisonderwijs en waren er slechts 4 reacties uit het volwassenenonderwijs.

In het basisonderwijs viel de start van het nieuwe schooljaar best mee. Voor het gewoon basisonderwijs was dat zo voor 62,8 procent en voor het buitengewoon voor 64,5 procent. Voor een enkeling was er weinig of geen verschil met andere jaren. In het deeltijds kunstonderwijs was de start moeilijker. Slechts voor 58 procent verliep het vlotjes. In het gewoon secundair onderwijs zakt die score al onder de 50 procent en in het buitengewoon secundair onderwijs was de start ronduit moeilijk of vreemd voor 83 procent van de respondenten.

De ene vond de coronamaatregelen te streng, maar volgens anderen moeten ze nog veel strenger. Uit hoe de respondenten daarover denken, kan worden afgeleid hoe veilig of onveilig ze zich in de huidige omstandigheden voelen. De meerderheid is het duidelijk eens met de maatregelen. Volgens een aantal mensen mocht het gerust wat strenger. Slechts twee respondenten van het secundair onderwijs vonden ze overdreven.

In de vorige bevestigingen werd aangegeven dat de coronacrisis heel wat energie vraagt van de teams. Ook nu blijkt dat er voorafgaand aan de start van het schooljaar veel tijd en energie werd geïnvesteerd. Sommige scholen hebben dan weer kunnen profiteren van wat ze na de lockdown al hadden geïnvesteerd.

Ook financieel hakt corona er hard in voor de scholen. Zowat alle extra inkomsten van schoolfeesten, wafelverkoop enzovoort zijn weggevallen. Bovendien kosten de maatregelen handenvol geld. Het is maar de vraag of het beetje compensatie dat de scholen krijgen, zal volstaan.

5. Hoe loopt het nu verder?

Of scholen kunnen openblijven, hangt grotendeels af van hoe strikt de maatregelen worden nageleefd. Hoe kijken de leidinggevenden hier tegenaan? Gelukkig is het antwoord bijna nergens onvoldoende. Dat maatregelen matig worden opgevolgd door het personeel van sommige basisscholen en secundaire scholen is toch wel zorgwekkend. Dat leerlingen in het buitengewoon onderwijs zich moeilijk aan de maatregelen kunnen houden, ligt in de lijn der verwachtingen, maar dat ook in het gewoon secundair onderwijs 5,8 procent van de leerlingen verklaart dat onvoldoende te kunnen doen, geeft weinig hoop.

Vooraf in de basisscholen is de houding van de ouders mee bepalend voor de risico's. Het is ook alleen daar dat er in enkele gevallen te weinig aandacht is van de ouders voor de maatregelen.

6. Over de maatregelen

Voor het deeltijds kunstonderwijs waren de maatregelen vaak verwarrend. De mondkemperplicht op speelplaatsen in het secundair onderwijs werd beter vanaf het begin ingevoerd. De maatregelen van begin september 2020 waren voldoende, maar toen het weer erger werd, had men sneller moeten ingrijpen. De maatregelen waren bovendien vaak niet eenduidig en niet consequent.

Het zou handig zijn dat wijzigingen in de draaiboeken van de overheid opvallend worden aangeduid en zo ook kunnen worden afgedrukt. Men moet verschillende documenten raadplegen om zicht te krijgen op het geheel. Er zijn een draaiboek, een pandemiescenario, veel gestelde vragen en de beslissingsboom. De directies waren er soms niet van op de hoogte dat de draaiboeken werden gewijzigd. Daarbij werd het buitengewoon onderwijs absoluut stiefmoederlijk behandeld.

Joël Boussemaere geeft ook mee dat er bij de nieuwe maatregelen bedenkingen waren. Eerst werd de pers ingelicht en dan pas de schooldirecties. Ergens is dat begrijpelijk, maar de pers brengt het nieuws vaak ongenueanceerd. AGODI volgt wel snel met de correcte informatie, maar soms worden wijzigingen zeer laat meegedeeld. Alles moet immers nog worden doorgesproken met de preventiedienst, het schoolbestuur en de vakbonden.

7. Tot slot

Tot slot peilde de VLVO naar de mening van de leidinggevenden over de verlengde herfstvakantie van 2020. 33 procent vond dat een goed idee, 21 procent vond dat de scholen, net als sportclubs, een plaats zijn waar het virus wordt verspreid, 18 procent vond dat de herfstvakantie van 2020 beter een week vroeger was begonnen en 5,5 procent dacht dat de leerlingen nog meer leerachterstand zouden oplopen. Met de uitspraak van minister Ben Weyts dat onderwijsmensen wel een langere vakantie verdienden, ging 8 procent akkoord. Het idee om de krokusvakantie van 2021 te verlengen en de zomervakantie van 2021 in te korten, vond 10,5 procent goed.

In de bevragingen kwam een aantal zaken vaak terug. Bij alle codes moeten uitstappen in de natuur worden toegestaan. Er moet meer aandacht zijn voor het deeltijds kunstonderwijs, met dezelfde regels als voor het leerplichtonderwijs. Er moet aandacht zijn voor overvolle bussen en er moet sneller worden geschakeld als de situatie ernstiger wordt. Er zijn meer middelen en meer personeel nodig, en aankopen van coronamateriaal moeten via de overheid gebeuren.

VII. Vragen van de leden

1. Vragen van Jan Laeremans

Jan Laeremans stipt aan dat de commissie al veel individuele scholen en directies heeft gehoord, en dat Joël Boussemaere al die verhalen hier met grafieken bevestigt. Er waren geen verrassingen bij. Uiteraard waren er mankementen in de communicatie in de eerste golf, maar wat is het verschil met de communicatie op dit ogenblik? Werden er al lessen uit getrokken? Verloopt dat nu beter?

Aanvankelijk vertoonden de draaiboeken wat vergetelheden, bijvoorbeeld voor het buitengewoon onderwijs en de technische scholen. Zijn die nu voldoende

aangepast? Is de ondersteuning van de eerste golf, financieel en door de inspectie, nu versterkt? Maakt dat een voelbaar verschil?

Heeft de VLVO een speciale boodschap voor de beleidsmensen voor het schooljaar 2021-2022? Voor het basisonderwijs is er in de nieuwe begroting, die nog moet worden goedgekeurd, 7,7 miljoen euro beleidsondersteuning ingeschreven. Zal dat volstaan?

2. Vragen van Jo Brouns

Voor *Jo Brouns* zijn de directeurs van de scholen de kapiteins op het schip dat in de voorbije maanden woelige wateren heeft doorstaan. Hebben ze ook van het afstandsonderwijs een evaluatie gemaakt? Hoe is dat verlopen en wat zijn de belangrijkste conclusies? Was dat gemakkelijker voor theoretische dan voor praktijkgerichte studierichtingen?

Een cruciale randvoorwaarde om afstandsonderwijs te kunnen organiseren, is ICT. Sterke ICT-teams zijn de motor van de digitalisering in het onderwijs. Wat is de visie daarop van Joël Boussemaere? Zijn er voldoende digitale leermiddelen? Hebben scholen een eigen ICT-visie of -beleidsplan? Vinden ook de directies dat er een inhaalbeweging nodig is voor de digitalisering in het Vlaamse onderwijs?

De minister heeft 375 miljoen euro vrijgemaakt voor een groot IT-plan en heeft al voorzetten gegeven. Kan de VLVO nog elementen aanreiken die daarin moeten zitten om de duurzame integratie op het terrein te kunnen realiseren? Er worden nu 15.000 nieuwe laptops verdeeld. Is het voor iedereen voldoende duidelijk hoe dat zal verlopen?

De schoolinfrastructuur stond in de coronaperiode uiteraard onder druk. De rol van de preventieadviseur is natuurlijk cruciaal geweest voor de scholengemeenschappen. Is dat allemaal voldoende gelukt? Zijn er nog zaken om mee te nemen? Naast de gewone beschermingsmaatregelen is ook het goed ventileren van klassen cruciaal. Hoe is het gesteld met het ventilatiebeleid in de verschillende scholen? Zijn er voldoende persoonlijke beschermingsmiddelen en was de kostprijs daarvan draagbaar voor de scholen? Wat is de ervaring van Joël Boussemaere met de samenwerking tussen de scholen en de CLB's? Wat zijn de ervaringen van de directies met contactopsporing en teststrategie?

Het is ook belangrijk om aan leerlingen mee te geven wat het coronavirus betekent op educatief vlak. Zijn directies aan de slag gegaan met Coronalert? Er is ook veel te doen geweest over het mentaal welzijn van leerlingen. Hoe is het op dat vlak met de directeurs die toch in het oog van de storm hebben gestaan?

Na de kerstvakantie van 2020 is er blijkbaar een heroriëntering richting tso en bso te verwachten. Voelen de directies dat ook zo aan? Welke reguliere taken die van belang zijn voor het schoolbeleid hebben het meest geleden onder de pandemie?

Als Joël Boussemaere vanuit zijn VLVO-stoel drie zaken in het Vlaamse onderwijs zou mogen veranderen, welke zouden dat dan zijn?

3. Vragen van Sihame El Kaouakibi

Ook *Sihame El Kaouakibi* herkent in de heldere uitleg van Joël Boussemaere een bevestiging van wat vorige sprekers hebben gezegd. Blijkbaar was er wat frustratie bij leidinggevendenden in het onderwijslandschap, maar welke prioriteiten hadden er dan moeten worden gelegd tijdens de lockdown? Ook de directies hebben net als iedereen in het onderwijslandschap de schok van de pandemie op een fantastische manier beantwoord. Veel mensen zijn gegroeid tijdens die crisis. Wordt er ook

gepeild naar leiderschapskenmerken? Hoe percipiëren directies zichzelf inzake leiderschapskwaliteiten en inzake welzijn?

Het woord frustratie komt hier en daar terug in de resultaten van de VLVO-bevragingen als het gaat over beslissingen, de manier van communiceren enzovoort. Er is wel een vertegenwoordiging via de VLVO, de onderwijsclub en andere kanalen, maar toch voelen veel directies zich niet vertegenwoordigd. Hoe komt dat? Ligt dat aan deze crisis of is het structureel? Is de vertegenwoordiging voldoende of kan die beter?

4. Vragen van Johan Danen

Volgens *Johan Danen* is er een heel groot verschil in bestuurskracht tussen de verschillende directies van de scholen. Sommige directies doen het bijzonder goed, maar andere veel minder. Is er een link tussen de bestuurskracht van een directie en de antwoorden uit de bevraging over hoe tevreden of gefrustreerd men zich voelt?

Uit de bevraging bleek ook dat het buitengewoon onderwijs, zowel basis als secundair, bijzonder ongelukkig was. Wat verklaart het verschil tussen het buitengewoon en het gewoon onderwijs op dat vlak? Zal er nog dieper worden gezocht naar de redenen daarvoor? Ook wat er onderliggend aan de hand is, is heel belangrijk.

Er is ook frustratie over het feit dat maatregelen eerst in de pers verschijnen en dan pas officieel worden meegedeeld. Hoe kan het anders en beter? Iedereen weet dat minister Ben Weyts nogal voluntaristisch communiceert, maar ook de pers lonkt naar wat er zal worden beslist, vaak voordat er communicatie is.

Gaan de scholen goed aan de slag met ventilatie? Volgens de minister doen scholen het wel goed, maar is dat wel zo? Heel wat scholen zijn blijkbaar tevreden over hun ventilatie- en verwarmingssysteem, maar heeft de VLVO daar zicht op? Ventilatie is toch een cruciaal element om het virus te stoppen.

Johan Danen maakt zich zorgen over het mentaal welzijn van de directies. Vaak is dat een vrij eenzame job, zeker in moeilijke tijden. Heeft de VLVO daar aandacht voor? Indien niet, hoe kan er worden tegemoetgekomen aan die zorgen en noden?

5. Vragen van Koen Daniëls

Koen Daniëls hoorde dat directeurs wel blij waren dat scholen opengingen. De maatregelen worden wel gedragen, maar blijkbaar is er een aantal praktische problemen. Daarbij is een onderscheid te maken tussen de praktische implementatie in verschillende scholen en de algemene maatregel. In welke mate is er spanning tussen de algemene regel die wordt vertaald naar de concrete situatie en directeurs die willen dat elke mogelijke situatie in een draaiboek zou staan?

Omdat niet alle directeurs en leerkrachten rond de tafel kunnen zitten, wordt er gewerkt met de zogenaamde onderwijsclub van de minister. Als directeurs aangeven dat ze niet 100 procent worden gehoord of geïnformeerd, kunnen ze daarmee dan terecht bij hun vertegenwoordigers?

Op dit moment zijn er heel wat directeurs operationeel aan het werken. Koen Daniëls heeft de indruk dat de directeurs daar ook wel wat energie uithaalden, en dat dit schoolteams dichter bij elkaar bracht. Anderzijds hadden directeurs ook het gevoel dat ze heel de tijd aan het werk waren, en dat het gewone werk bleef liggen. Klopt het dat dit schoolteams dichter bij elkaar heeft gebracht, en dat leerkrachten ook andere rollen hebben opgenomen?

Was er vrees voor meer beroepsprocedures in vergelijking met voorgaande jaren?

Koen Daniëls begrijpt de oproep van de directies aan de pers om meer genuanceerd te communiceren met een link naar de draaiboeken, om alles mee te nemen en niet alleen bepaalde zaken waarop directeurs dan moeten reageren ten aanzien van ouders.

6. Vragen van Loes Vandromme

Loes Vandromme vraagt hoe het profiel van een directeur versterkt kan worden. Welke zaken moeten in die opleiding aan bod komen?

Er is dualiteit tussen Vlaamse sturing en autonomie. Hoe is de samenwerking met de lokale besturen?

Het Vlaams Parlement heeft veel werk gestopt in decreten om de juridische druk door ouders op directies op te vangen. Hebben die decreten de directies geholpen? Is die juridische druk gestegen door corona?

Joël Boussemaere had veel aandacht voor communicatie over het deeltijds kunst- onderwijs en het buitengewoon onderwijs. Is dat geëvolueerd tijdens de crisis?

Ervaren directeurs van basisscholen en secundair onderwijs, in landelijke en stedelijke gebieden, van scholen met weinig en veel vestigingsplaatsen, in crisistijden grote verschillen inzake personeelsbeleid?

Er is een oplossing om korte vervangingen aan te pakken. Hoe wordt dat ontvangen? Is het een oplossing voor de bestaande noden?

Blijkbaar waren de directeurs wel tevreden over de remediëring in de zomerscholen, maar vonden ze dat een herhaling van de bijscholingen niet nodig is. Werden daarover signalen opgevangen?

VIII. Antwoord van Marie-Jeanne Baelmans en Joël Boussemaere

Marie-Jeanne Baelmans antwoordt dat communicatie voor de directeurs een heel belangrijk item is. De communicatie en de draaiboeken vinden ze op dit ogenblik niet per se beter. Het klopt wel dat ze alles in de draaiboeken willen. Dat blijkt toch wel uit wat directeurs aan elkaar vragen. Iedereen begrijpt dat er eerst met de pers wordt gecommuniceerd, maar men is wel gefrustreerd omdat de pers vaak ongenueanceerde info geeft, die alleen voor sommige leerlingen en leerkrachten geldt, maar veel ouders voor waar aannemen. Dat is heel moeilijk.

Marie-Jeanne Baelmans benadrukt dat de bevragingen enkel gingen over wat aan de commissie is meegedeeld. Er was bijvoorbeeld geen bevraging over de mentale belasting van directeurs en hun teams. Verder zijn de ICT-middelen absoluut ontoereikend in alle scholen, in de basisscholen nog meer dan in de secundaire scholen. ICT-coördinator is nog altijd geen echt ambt en heel wat basisscholen moeten het dan maar doen met twee uurtjes ICT-coördinator. Dat is tenhemelschreiend.

In 90 procent van de scholen is de enige mogelijkheid om te ventileren de ramen openzetten. Misschien hebben enkele recente schoolgebouwen een serieus ventilatiesysteem, maar die moeten toch met een vergrootglas worden gezocht. Misschien is er de laatste jaren te weinig geld gestopt in bouwwerken en renovaties.

In het basisonderwijs is er geen enkele laptop bedeed. Marie-Jeanne Baelmans kan er wel inkomen dat het secundair onderwijs daarbij voorrang krijgt, maar er

zijn wel duizenden kinderen in het basisonderwijs die helemaal geen filmpjes te zien kregen of konden praten met de leerkracht bij preteaching, en dat is heel erg.

De mensen van de CLB's doen ontzettend hun best, maar ze moeten wel hun andere taken laten liggen. Individuele testen van kinderen zijn nu niet prioritair.

In 2004 is er in opdracht van de Vlaamse Regering een onderzoek geweest naar waar schoolleiders sterk in moeten zijn. Wellicht ligt dat onderzoek ergens in een lade en is het er nooit meer uitgekomen, maar de VLVO werkt daar wel mee. Er wordt geprobeerd om directeurs na te scholen aan de hand van dat onderzoek. Als er wordt gedacht aan een opleiding voor directeurs, is het misschien tijd om dat onderzoek uit de lade te halen, want het is heel waardevol.

Op de vraag of er meer juridische druk komt, kan Marie-Jeanne Baelmans niet antwoorden.

Vervangingen van leerkrachten kunnen niet gebeuren, want er zijn geen kandidaten. Het lerarentekort blijft een bijzonder grote rol spelen. Het is heel fijn dat de minister nu de mogelijkheid heeft om meer vervangingseenheden in te zetten, maar sommige directies vinden dat ze eerst hun eigen vervangingseenheden moeten inzetten. Dan komen er nieuwe vervangingseenheden tot 31 maart 2021, en al wie daarna uitvalt, kan dus niet meer worden vervangen. Misschien is dit dus toch niet zo goed doordacht.

Marie-Jeanne Baelmans besluit dat de VLVO er altijd probeert te zijn voor haar leden. Omdat de vereniging geen subsidies krijgt, is ze afhankelijk van lidgeld om haar werk te doen. De bevragingen zijn wel naar alle leidinggevenden van alle niveaus en netten gestuurd, ongeacht of ze wel of geen lid zijn van de VLVO. Ook heel wat niet-leden hebben gereageerd.

Op veel andere vragen van de commissieleden kan Marie-Jeanne Baelmans geen antwoord geven omdat die gewoon niet gesteld zijn in de bevraging. Dan kan ze enkel spreken uit eigen naam of uit naam van individuele directeurs.

Joël Boussemaere zit ook in de Commissie inzake Leerlingenrechten en behandelt een honderdtal dossiers per jaar. In verband met corona heeft hij geen druk ondervonden.

Hij is uiteraard heel tevreden met de 7,7 miljoen euro voor beleidsondersteuning. Uit de Commissie voor Onderwijs vernam hij dat er nog geld zal bijkomen. Toen hij als directeur begon, had hij zowat zeven uren beleidsondersteuning, wat niks voorstelde op een hele week. Nu is dat meer dan twintig uren per week.

Het buitengewoon onderwijs en het deeltijds kunstonderwijs zijn in het begin van de lockdown aan hun lot overgelaten, maar sinds het begin van het nieuwe schooljaar draait het daar heel wat beter.

De leerlingen van het basisonderwijs en het secundair onderwijs waren dolblij dat de scholen opnieuw opengingen. Ze vonden het ook leuk om les te krijgen via de computer, maar dat mocht niet te lang duren. Voor studenten die in juni 2020 afstudeerden in het secundair onderwijs is er niks gebeurd. Ze zijn nu gestart in het hoger onderwijs of aan de universiteit en dat is een drama voor die mensen. Ze hebben geen enkel contact met medestudenten, ze hebben geen contactlessen meer, alles is digitaal en dat vinden ze verschrikkelijk. *Joël Boussemaere* vreest dat ze daar zwaar onder zullen lijden en hij houdt zijn hart vast voor de eerste proeven na nieuwjaar.

De belasting voor de directies is uiteraard heel zwaar geweest. Ze werkten vaak in het weekend om alles in orde te krijgen. Toen Joël Boussemaere zelf directeur was, waren weken van zestig werkuren geen uitzondering.

Om lerarentekorten op te vangen, werkte het poolsysteem dat een tiental jaren geleden werd ingevoerd, zeer goed. Die mensen konden gedurende een heel jaar in de school blijven. Ze werden uitgewisseld als ze een opdracht moesten uitvoeren, maar ze hadden vast werk voor een aantal jaren, en ze zijn in het onderwijs gebleven. Wat gebeurt er nu? Ze komen toe in een school, krijgen versnipperde uren en haken af. Joël Boussemaere kreeg in het begin van zijn onderwijs carrière in 1973 een klas om een heel jaar mee te werken en dat was fantastisch. Dan blijft men in het onderwijs. Op dit moment knelt daar het schoentje.

De 40 miljoen lessen die directies en leerkrachten de laatste maanden hebben gemaakt, dat is fantastisch, besluit Joël Boussemaere.

De *voorzitter* beaamt dat en besluit hiermee de commissievergadering.

Björn RZOSKA,
voorzitter

Koen DANIELS
Loes VANDROMME
Hannelore GOEMAN,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

AGODI	Agentschap voor Onderwijsdiensten
bso	beroepssecundair onderwijs
buso	buitengewoon secundair onderwijs
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
COCOF	Commission communautaire française (= Franse Gemeenschapscommissie)
Fedasil	Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers
ISO	International Organization for Standardization
OKI	onderwijskansarmoede-indicator
tso	technisch secundair onderwijs
UCLL	University Colleges Leuven-Limburg
UTP	Unshielded Twisted Pair
VLVO	Vereniging Leidinggevenden Vlaams Onderwijs